

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VII., Lövölde-tér 2/a.

Telefonszám: 95—28.

POLITIKAI JELLEGŰ,

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Szerkeszti: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve 20 K

Fél évre — — — — 10 „

Negyed évre — — — — 5 „

M E G J E L E N I K M I N D E N V A S Á R N A P.

A sztropkói eset a miniszterelnök előtt.

Kétszer is szóvá tettük e lap hasábjain azt az égbekiáltó közigazgatási jogtiprást, amely egy verejtékes munkája után élő, szegény sztropkói zsidó asztalosmestert, a szerencsétlen *Tkács Mór*t minden elfogadható, komoly indok hijján földönfutóvá és családtalanná tett. Tiltakozásunk utat talált a nagy nyilvánosság szívéhez s a becsületes magyar közvélemény rokonszenvvel fordult a boldogtalan *Tkács* sorsa felé.

Megéreztek, hallottuk a közrészvét szíve dobbanását és bátorságot meritve ebből, rászántuk magunkat arra, hogy *Tkács Mór* ügyét a sztropkói főszolgabíró és a brutális kiutasítást végrehajtott határszéli rendőrség legfelsőbb fórumának: a belügyminisztérium vezetésével megbízott magyar kormányelnöknek jóindulatába és pártoskodást nem ismerő igazságosságába ajánljuk. Segítségre volt ebben — és ezt hálás köszönettel nyugtázzuk — *Farkas Pál* dr., országgyűlési képviselő, aki jóelőre a kormányelnök figyelmébe protezsálta *Tkács Mór*nak az ügyét.

A miniszterelnököt szerdán a képviselőházban felkereste szerkesztőnk, *Szabolcsi Miksa* a sztropkói üldözöttel. Itt *Farkas Pál* dr. országgyűlési képviselő csatlakozott hozzájuk. *Farkas Pál* röviden ismertette a miniszterelnök előtt a felháborító sztropkói esetet, az „Egyenlőség” részletes adatai alapján. Felhívta a kormányelnök figyelmét arra is, hogy a szerencsétlen *Tkács Mór*, bár teljes igazában van, még bizonyítani sem tud a határrendőrség jóvoltából, amely ugyanakkor, amikor kézbesítették neki a statáriális kiutasítási határozatot, felebbezéséhez csatolt erkölcsi bizonyítványát s egyéb igazoló okmányait érthetetlen okokból visszatartotta.

Khuen-Héderváry Károly gróf miniszterelnök lekötelező szívélyességgel fogadta *Tkács Mór* kísérőit. Előre bocsájtotta, hogy magára az ügy érdemi részére nézve egyelőre még nem nyilat-

kozhatik, mert nincsenek birtokában a vizsgálat adatai. Igérte azonban, hogy az ügyet a legrövidebb időn belül pártatlan és igazságos vizsgálat tárgyává téteti s amennyiben annak eredményéből azt fogja látni, hogy *Tkács Mór*t indokolatlanul utasították ki, úgy *haladéktalanul vissza fogja őt helyeztetni jogaiba*.

A kormányelnök aztán így folytatta beszédét:

— Mi sem bántana jobban, mint hogy épen az én kormányzásom alatt Magyarországon kezük munkája után élő s a kiutasításra egyáltalán rá nem szolgált embereket zaklassanak s a kenyérkereső apát indokolatlanul elszakítsák családjától, feleségétől, gyermekeitől. Különösen bántana, ha ebben az antiszemitizmusnak is jutott volna szerepe, mert nem ismerek különbséget polgár és polgár között s bármilyen vallásban is üdvözüljön valaki — és erre a kijelentésemre különös súlyt helyezek, — ha jogtalanul bántanak, vagy épen a vallása miatt üldöznék, bennem mindenkor erélyes védelmezőjére talál.

Ha ezt a szegény embert tényleg üldözték, mondhatom, igen hálás leszek az uraknak, amiért felhívták sorsára figyelmemet. Nem akarom ezzel azt mondani, de bizonyára nem is akarja azt senki az országban, hogy ide nem való, embertársaiknak terhére eső, idegen elemeket csábitgassunk magunkhoz. De másrésről igenis azon az állásponton vagyok, hogy akik már próbáját adták ebben az országban annak, hogy becsületes munkával keresik kenyerüket s olyan bűnbe nem estek, amiért törvény szerint kiutasítás járhat, — az ilyeneket nem szabad zaklatni, háborgatni, kiutasítani, kitoloncolni. S ha az adott esetben kitűnnék, hogy az alantas hatóságok jogtalanul cselekedtek, egyetlen percig sem fogok késni a példás megtorlással.

Általában véve az a felfogásom, hogy ebben az országban mindenkinek joga van a becsületes munkához s a tisztességes megélhetéshez. Nem fogom tűrni, hogy bárki is akadályozza őket ebben s aki ennek dacára is utjukba áll, nem számíthat elnézésemre. Legkevesebbé helyeselhetném pedig ez üldözést — ismétlem — olyan esetekben, hol a felekezeti szempontok érvényesülésének, az antiszemitizmusnak, amelyet szívből utálok, a látszatát kelthetnék és egyuttal annak

is, mintha a magyar kormány ilyen felekezeti tendenciákat helyeselné, vagy tűrne. Én büszke vagyok arra, hogy a magyar szabadelvűség az utolsó évtizedeknek ezt a sötét vendégét, az antiszemitizmust, soha sem engedte lábra kapni. És meg lehetnek győződve arról, hogy a magam részéről mindig ezt a szabadelvű tendenciát fogom követni.

Még egyszer ígérem, hogy ennek a szegény embernek ügyét sürgősen meg fogom vizsgáltatni és meg lehetnek nyugodva az urak, hogy ha igazságtalanság esett rajta, megtorlom, jóvá fogom tétetni.

A miniszterelnöknek nagy jelentőségű és igaz liberálizmusról tanuskodó nyilatkozataiért Szabolcsi Miksa szerkesztő mondott hálás köszönetet. Öexcellenciájának szabadelvű nyilatkozatáról értesülve, az északkeleti határon sok-sok aggódó család fog megkönnyebbülten fellelegzeni, akik sohasem tudják biztosan, nem tör-e rájuk valamelyik hatósági közeg, aki pillanatnyi szeszélyből földönfutókká teheti őket. Mert a Tkács Mór ügye nem egyedülálló, különösen a legutolsó időben egyre szaporodnak a példák, hogy embereket, akik évtizedek óta laknak ez országban, becsületes munkával keresték kenyerüket, soha senkinek terhére nem voltak, már itt alapított családjakkal együtt irgalmatlanul kitoloncolják innen. Ennek a sok-sok örökös rettegésben élő ártatlan léleknek hálás köszönetét tolmácsolja a miniszterelnök előtt. Nemcsak őket, de minden elfogulatlanul gondolkozó magyar embert hálára kötelezte önagyméltósága megnyugtató nyilatkozataival, de hálára kötelezte különösen az egész hazai zsidóságot is, hogy spontán alkalmat keresett és talált arra, hogy hátsó kijáratot nem ismerő, félreérthetetlenül világos módon, erélyesen állást foglalt az antiszemitizmus és a gyűlölködő felekezeti velleitások ellen.

Majd Farkas Pál dr., képviselő nemcsak a maga, hanem zsidó hitű képviselőtársai, sőt az egész hazai zsidóság nevében is kifejezést adott annak a meggyőződésének, hogy a nem ide való elemek beözönlését ők is épen olyan károsnak ítélik, mint a kormányelnök. De itt nem arról van szó, hanem ártatlanul meghurcolt, zaklatott emberek sorsáról és ebből a szempontból mélyseges hálával fogadja ő nagyméltóságának félreérthetetlenül liberális kijelentéseit.

A miniszterelnök ezután még ismételtén kifejezést adott annak, hogy kötelességet teljesít, midőn arra vállalkozik, hogy végére jár az eléje terjesztett ügynek, hogy annál nagyobb megnyugvással fogadhassa az osztatlan magyar közvélemény. Ezután kezet nyújtott Farkas képviselőnek és Szabolcsi szerkesztőnek s szívélyesen bucsút vett tőlük.

Tkács Mór még szerdán délután kérvényt nyújtott be a belügyminisztériumhoz, a határrendőrség által visszatartott igazoló okmányainak kiszolgáltatása iránt, egyben kérte, hogy ügyének végleges eldőlteig engedjék meg neki, hogy visszatérhessen előző tartózkodási helyére, Sztropkóra.

A szerencsétlen sztropkói bolygó zsidó ügye tehát öröndetesen kedvező fordulatot vett. Magunk részéről természetesen csak hálás megindultsággal gondolhatunk a miniszterelnök minden izében liberális állásfoglalására, nemcsak a sokat hurcolt Tkács Mór és a sok-sok ártatlanul zaklatott zsidó család érdekében, akik ezek után nyugodtabban nézhetnek a jövő elé, — de teljes az örömünk már csak azért is, mert ebből az incidensből hatalmas lecke termett az antiszemitizmus számára. Ezentul legalább senkinek sem lehet kétsége abban, hogy a magyar kormány mitől sem áll távolabb, mint attól — amivel pedig elegendő gyanúsították bizonyos sporadikus jelenségekből ítélve, — hogy melegágyat vessen az antiszemita velleitások számára.

Szivesen állapítjuk még meg, hogy a kormányelnök nyilatkozatai élénk visszhangot keltettek a közvéleményben. Nemcsak a hazai, de a külföldi sajtó legtekintélyesebb organumai is úgy üdvözik a szerdai kormánynyilatkozatot, mint nagy jelentőségű politikai eseményt, amely lényegesen hozzájárult a helyzet tisztázódásához. A sztropkói bolygó zsidó esetéből nagy politikai manifesztáció nőtt ki a félrelépést nem ismerő magyar kormányzati liberálizmus mellett.

Glosszák a hétről.

□ Rettenetes vád áldozata lesz ez a szegény magyar miniszterelnök, Khuen-Héderváry gróf. Iszonyu szót sütnék a homlokára Kain-bélyeg gyanánt. Azt mondják, hogy *filoszemita*! Tkács Mór esete kapcsán derült ki ez, amikor a miniszterelnök — akiről akármit kiabálhatnak ellenfelei, de azt koncedálnunk kell, hogy kedves és finom ur, — mondom, a miniszterelnök, kijelentette, hogy az antiszemitizmust nem kedveli, sőt mindent megtesz ellene, ha erre szükség kerülne. Irtózat! — mondja az Alkotmány — irtózatos, hogy egy ilyen utolsó zsidónak az ügyét, amilyen Tkács Mózesé, a miniszterelnök így tárgyalja, így érdeklődjek iránta és így intézze el. Hány másféle sérelem és panasz van — mondja ő — és egyik sem tud elkerülni a miniszterelnök elé. De ez az utolsó sztropkói zsidó, csak azért, mert zsidó, ilyen extra elbánásban részesül. Hát ez valóban megdöbbentő! Azt nem akarja belátni a kitűnő megdöbbenő, hogy itt valakivel olyan mértéktelen igaz-

ságtalanság történt, hogy az nemcsak az égre kiált, hanem még a budai Szentgyörgy-térre is, s az igazságtalanság mértéktelenségének következménye lett az, hogy olyan magas figyelmek terelődtek Tkáts Mózes felé, amelyek tudomást nem szereztek volna ő róla akkor sem, ha kétszáznegyven évig élt volna Sztropkón az ő asztalos-műhelyében. És most vége Khuen-Héderváry gróf politikai karrierjének, mert ő most már akármilyen lehet, jó, rossz, harcos, közönyös, ügyes, ravasz, taktikus, vagy bárminő, ő már egy gonosz filozemita s ezen az alapon fogja, nem is támadni, hanem lenézni, az Alkotmány. Egy magyar ur, aki szereti a zsidót, egy magyar miniszterelnök, aki ki meri mondani azt a szót, hogy antiszemitizmus! Ah! kizökkent a világ, Horáció! (És hogy leszálljak a lóról: sajnos, a világ nem zökkent ki, csak a miniszterelnök, aki kedves öreg ur volt, finomabb és műveltebb-lelkű, mint a többiek, akik körülötte vannak. Alább majd kiderül.)

*

Molnár Ferencnek levelet írt a Burg-színház igazgatója és darabot kért tőle. És ha a Burg-színház igazgatójának eszébe jut még egy magyar szerzőtől darabot kérni, akkor az a másik Lengyel Menyhért volna. A Burg-színház egy roppant előkelő műintézet és a dolog körül óriási lármát lehetne csinálni, sőt csinálnának is, ha... Ha *ha* nem volna. De a *ha* itt van. És ez a *ha* így hangzik: ha a nevezett magyar író urak alapjában véve nem zsidó fiuk volnának. De ők azok. És ha akkorára nőnének is, mint a jegenye-fa és akkorára, mint az Eiffel-torony, alapjukban ők mindig izraeliták maradnak, akik hivatalosan mégsem dicsőségei a mi magyar irodalmunknak. Mert a magyar irodalom dicsőségei tulajdonképpen csak keresztény férfiak lehetnek. Igaz, hogy a külföld nem igen érdeklődik az írók vallása iránt. Egy sem nyúl a mi keresztényeink után, ha azok nem kellenek neki, ellenben nyúl utánuk, ha kellenek neki, még akkor is, ha az illetők zsidók. Ez baj, nagy baj. Nem a zsidóknak, hanem a magyar irodalomnak, amely sehogyse akarja azonosítani magát az új generációval, amely tulságosan teli van zsidókkal. S így kifelé azok, akik azt hiszik, hogy ők a magyar litteratura, nem léteznek, s akik léteznek, azok csak ottkint magyar irodalom, idehaza nemzetközi zsidó gyermekek.

*

A miniszter nagy ur, a szolgabíró nagyobb. Ezt már sokszor megírtuk és legutóbb a múlt héten írtuk meg, Tkáts Mór esete alkalmából. És mi történt? Ugyanazon a napon, mikor a miniszterelnök azt a nevezetes nyilatkozatát tette az antiszemitizmusról, a trencsén-teplici főszolgabíró megint csak nagyobb ur volt, mint a miniszterelnök, mert szó nélkül ki akarta toloncolni a fürdőből és az országból a krakói gazdag Lipscher Nátánt, nem azért, mert utiköltséget gyűjtött egy távozni akaró beteg számára, hanem azért, mert ez a Lipscher Nátán egy gyámoltalan, öreg zsidó, aki se azt nem tudja, hogy milyen kis ur, se azt, hogy milyen nagy

ur egy magyar főszolgabíró. Bezzeg, ha ez a Lipscher Nátán nem Lipscher és nem Nátán, hanem Hohenlohe Nepomuk János, akkor bármilyen öreg és bármennyit gyűjt is, senkinek eszéágában nincs kitoloncoltatni, a kofferjét a vállára kötni, háromszor egymásután elájultatni. Nem, akkor az egész eset másképp játszódik le. Akkor a szolgabíró személyesen veszi el a gyűjtőívet és maga fárad, hogy a jótékony célra összejöjjön a pénz, ő viszi a koffert és a vasuti állomásra kíséri ki a kegyelmes urat, amikor kedve támad elutazni. Ilyen nagy a különbség Hohenlohe és Lipscher között. Bolond ember, aki azt akarja, hogy ne legyen közöttük, mert azt elérni nem lehet. Hanem azért a Lipschert is ember-számba kell venni és élni kell hagyni. És főképp nem kell azt gondolni, hogy a Lipscherrel szemben a szolgabíró a nagy Végzet, a megföllebbezhetetlen Utolsó Ítékezés. Nagy baja a vidéki közigazgatásnak, hogy a magyar intelligencia decentralizált tagjai a rakoncátlankodó szolgabírákat annak rendje és módja szerint még mindig nem táncoltatják meg. Holott a szolgabírónak csak ez az egyetlen gyógyszere. És nem a miniszteri leirat.

*

Rómában egy öreg-öreg, kedves öreg bácsi fekszik betegen. Tizedik Piusz pápa őszentsége az. Talán nem is olyan nagyon beteg, talán meg is gyógyul, de — mondják — koros embernél minden eshetőséggel számolni kell. És egy olyan börze nyílik meg a Vatikán körül és olyan hausse és baisse van Merry-del-Valban és Rampollában és Vives-y-Tutóban és a többi konklávei értékekben, hogy az ember elámul és elémelyedik. Szent isten! Hát zsidók ezek a biborosok? És az Egyház legfőbb ügyeit vezető férfiak csupa örmények?

Hit és tudomány.

Az Egyenlőség kívánságának, hogy Baltazár Dezső dr. tiszántuli ref. egyházkerületi püspök székfoglaló beszédében a hit és tudás viszonyáról szóló kijelentésekhez, melyek a sajtóban széleskörű méltatásra találtak, a magam szempontjából néhány megjegyzést fűzök, örömmel teszek eleget.

Hogy igen üdvös volna, ha a hit és tudomány karöltve járna és e kettő között küzdelem nem mutatkoznék sehol, szívesen elismerem, de a nézetek meghasonlása és a fölfogások küzdelme az emberi természetben gyökerezik és másrészt hit és tudomány harmoniája csak megtisztult, bölcséleti magaslatra emelkedett hitbeli fölfogás és objektív, minden alaptalan föltevéstől és önkényes következtetéstől mentes tudomány között volna lehetséges.

Hogy magukat tudományosaknak valló elméletek szembehelyezkednek a lényeggel is, melyet a megtisztultabb vallások hirdetnek: azt csak egyetlenegy okból tudom sajnálni. Az erkölcsi élet szempontjából. Bármint hanyóvetem meg a dolgokat, bármennyire próbálom az ellenkező nézetet magam előtt plausibilissé tenni: az erkölcs csak úgy van jól megalapozva, ha hitbeli világfölfogásba illeszkedik belé és ha az erkölcsi jót a világértellemmel összhangba levőnek tudjuk és érezzük. Ha ezt a tudatot az emberben megingatjuk, szenved maga az emberiség,

Ám ezt a szempontot nem is nézve, teljesen jogosult az az állítás, hogy hit és tudás egymással lényegében összefér. Ez a gondolat szinte csak oly régi, mint a hit és tudás között fennálló küzdelem. Prohászka püspök ennek a régi igazságnak igen találó kifejezést adott ez évben akadémiai székfoglaló beszédében. A szavakra nem emlékszem pontosan, de igen találó formában mutatott rá arra, hogy a vallási alapeszmék nem annyira a tudomány tényleges megállapításaival és az emberi buvárkodás pozitív eredményeivel állanak ellentétben, mint inkább a belőlük merészen és kellő alap nélkül levont következtetésekkel. Ostwald Vilmos, a nagy természettudós és filozófus ebbeli meggyőződését így formulázza: „A természetbölcselek szokása az exact tudományok vívmányaira támaszkodni, de az illetén kiinduló pontot csak annyiban veszik igénybe, hogy belőlük a fantázia, vagy az ő szavukkal élve, a spekuláció eszközeivel messzemenő következtetéseket vonnak le, feleletül oly kérdésekre, melyekre a mérhetőn és beigazolhatóan csüggő tárgyilagossággal tartózkodik választ adni.”

A vallás alapigazságai az ilyen vakmerő és kalandos következtetésekből összetákolts rendszerek ellenében nagyon könnyen megvédelmezhetők. Csak komoly odaadással, kritikás készséggel kell megvizsgálnunk a természettudományi alapot és a levont következtetéssel fönnálló vagy fönn nem álló kapcsolatot és a rendszer ingatagságát, réseit, kártyavárszerű labilitását hamar fölismerjük. A közelmúlt évek egyik nagyon fölkapott zászlóvivő természetfilozófusának rendszerében (ugy népszerű, mint tudományos műveit figyelembe véve) közel 700 hypothezist volt alkalmam összeszámlálni, melyek mindegyikének kedvező értelemben kelene beigazolva lennie, hogy a rendszer megállhasson. Igaz, hogy azóta ezt a bölcsezt természetbölcselek körökben is nevetik és csapatvezetőnek nevezik, aki előre mén a maga útján, anélkül, hogy észrevenné, hogy csapata már eltért az ő irányától és egészen más vonalban halad.

Azt hiszem, nagyon tisztelt Szerkesztő Ur, ezek után sem fogja föltenni rólam, hogy a bölcsezetnek és pláne a természettudományoknak holmi nagy ellensége volnék. Ön tudja, hogy a filozófiának kedvelője és a természettudományoknak rajongója vagyok. Jobban tudom értékelni azt a hasznát, amit a természettudomány az emberiségnek hozott, de a filozófia hatását a szellemi és erkölcsi életre, a tudományok föllendülésére, az emberi gondolkodás izmosodására csodálattal szemlélem. Mindazáltal nem vakítottam el magamat sem a kathedrális tekintély, sem a logikai vonalvezetés labirintusa kuszátsága által annyira, hogy ne igyekezném a hamis érvet morzsolni, a kusza szálakat kibontani és megkeresni, hogy a recehálózat fonalai között akad-e igazság, akad-e tévedés.

Ha ezt tesszük, rá kell jönnünk, hogy a tudományos világfölfogások rendszerint hiányosak voltak. Tudományos világelmélet csak akkor fog elegendő, szilárd, pozitív alappal birni, ha az emberi tudás enciklopédiája az idők végével lezárul és minden emberileg megismerhető igazság, tudományos premisszává lesz, melyen az utolsó nemzedék világbölcseletének óriás épülete büszkén emelkedik. Addig Diltheynek van igaza, aki azt mondja: „Minden tudományos világelmélet végeredménye: fokozatos kitapasztalása az emberi megismerés egyre bővülő határainak és resignáció.” Ily értelemben szól Ostwald is: „A limine le kell arról mondani, hogy minden időre megálló bölcseleti rendszert alkothassunk. Új századunk természetfilozófiáját ez a beismerés fogja lényegesen és előnyösen megkülömböztetni ezen tudomány régibb termékeitől.”

Az emberi szellem legmagasabb aktivitása a bölcselekedés. Boldog és büszke lehet az ember, ha szellemi életében odáig emelkedik, hogy a világegészről képet,

annak eredetéről elméletet alkot. És mégis minden tudományos világfölfogás Achilles-sarkon jár. Mert „mennél nagyobb ismeretünk köre, annál nagyobb körével az ismeretlennek érintkezik.” A biztos tudás — bármily rengeteg komplexum — a bizonytalanságok és kérdésességek tengerében olyan, hogy Gabirol egy hasonlatát alkalmazzuk, aminő elenyésző a hajó a tengerhez képest, vagy amily elvesző pont a madár a levegőégben. És a pozitív filozófia kénytelen elméletét az ismert dolgok aránylag kicsiny körére alapítani. Ez a filozófia Achilles-sarka. Az életben, a gyakorlati életben, jogom van, ha valami nagyot akarok alkotni, kombinációba venni a biztosan megismert dolgokon kívül a csak sejtett vagy intuitive fölfogott dolgokat is. A pozitív bölcselet alapja ellenben tulszegényes és a rendszer hiányos lesz még akkor is, ha a következtetésekben nem is lépnek föl az Ostwald által jellemzett kalandos és vakmerő momentumok.

Ez lehet a rejtett oka annak, hogy az emberiség a bölcseleti rendszereket ugyszólván nem veszi be. Valami homályos, de megbízható ösztönérzés megőrzi az embereket, dacára a napjainkban kifejtett, szinte mesébe illő nagyarányú népszerűsítő és propagatív tevékenységnek, attól, hogy a könnyedén tákolts rendszereket a közgondolkodás irányítójául elfogadják. Valóban a vallási alapeszméket az ilyen természetbölcseleti rendszerek virágzásától nem kell féltetni.

Minthogy azonban mi, Egyistentvallók, úgy véljük, hogy a létben minden nagy áramlatnak meg van a maga haszna és jelentősége, legyen szabad hát kérdezni, mi jelentősége van az egyetemesség szempontjából a szkeptikus bölcsezetnek? Megvallom, annak nagy jelentősége és rendeltetése van. Ez a szellemi élet és a társadalmi élet fermentuma. Ingerlője a tudományos munkásságnak, ösztökeje a pozitív kutatásnak, izgatója a könnyen tespedésbe eső társadalmi létfejlődésnek. Még a vallásos élet is hasznát veszi, mert a szkeptikus bölcsezet excitatora a vallásbölcseletnek és így a vallásos életet mélyebbé, tartalmasabbá, eszmedusabbá teszi és magas szellemi élet színvonalára emeli. Ámde legnagyobb érdeme a szkeptikus filozófiának, hogy — *politikája liberális*.

Nem akarom ezzel azt állítani, hogy liberális politikája véle lényegileg és szervileg összefügg, csak azt akarom mondani, hogy küzdelemként támadván, antagonizmust fejtve ki, az egykori egyházi hatalom ellen szerelve ostromgépeit: a mástakarás természeténél fogva, a történeti fejlődés logikája és determinizmusa szerint, politikája liberális.

Azért, noha belső meggyőződésem szentélye számára ezt a téves filozófiát be nem fogadom, résen vagyok álokoskodásaival szemben és megtévesztő okfejtéseiket elemezni meg nem szünök: mégis türelmes vagyok véle szemben, sőt fontosságát elismerem. Ez a filozófia, ha szabad úgy mondanom, a jó Istent abba a helyzetbe hozza, hogy így kell szólnia: Megbocsájtok tagadóimnak, hiszen, bár engem tagadnak, szeretetet, egyenlőséget, testvériséget, szabadságot akarnak bevinni az életbe, tehát azt szolgálják, amit én akarok.

Ámde, ha méltányolom is az évezredek óta „modern” szkeptikus és természetfilozófia abbéli jelentőségét, mint filozófus fájdalom, hogy a filozófiának politikai oldala is van. Ennek az egynek tárgyilagosságnak, objektívnek kellene lennie, tekintet nélkül jobbra és balra, következményre és eredményre. Ha a filozófiai eszmék kihatnak a politikára: az jó, ugyanis kell lennie, de ezt a filozófiai írónak meg se kéne álmodnia. Fájdalom, a filozófiai írók nagy része politikai oldal-tekintettel ír, pártpolitikát üz és így születik meg a tendenciózus filozófia, ami nem filozófia többé. Mondhatom, megdöbbenés fogott el, mikor Spinoza, egyik legnagyobb

csodálójának, Gebhardt Károlynak műveit tanulmányozva megtudtam, hogy Spinoza is, ez a rendkívül becsületes és szilárd jellemű filozófus, ez a megvesztegethetetlen bajnok, aki beryllusköszörüléssel tengeti életét, de függetlenségét nem áldozza föl: szintén tendenciózus filozófiai író volt. „Azt a politikát, melyet Jean de Witt képviselt, védelmezi Spinoza az ő Tractatus Theologico Politicusában.” „Azt hiszem, hogy az államról szóló fejtegetésében egyetlen gondolat sincs, mely De Witt gondolkodásától idegen volna.” „Az igazi ok, mely Spinozát arra bírta, hogy befejezéséhez közeledő filozófiai főművét félretegye és a Tractatus Theol. Pol. megírásához forduljon, egyesedül Németalföld egyházpolitikai helyzetében található, mely a bölcsész közvetlen közelébe tolódott, amint Jan de Witt körébe jutott. Sőt egy lépéssel tovább mennék és egyenesen kimondanám, az igazi ok, melynek a Tractatus keletkezését köszönheti, Spinozának Jean de Wittel való összeköttetésében van.” „Szükséges a Tractatus Theol. Pol. keletkezését szem előtt tartani, hogy helyes nézőpontot nyerjünk a könyv megértéséhez. Azáltal, hogy a könyvet *tulságosan abstraktnak* vették, hogy hagyományszerűleg Spinozában a magános, világtól idegen gondolkodót látták: a Tractatus és az Államról szóló fejtegetése még ma is ezen filozófus legkevésbé megértett műveihez tartoznak.” „A filozófus műve és az államférfi politikája közötti összefüggés oka nem csupán nem tárgyi megegyezés, hanem személyes vonatkozás is. Egy bizonyos előttem: hogy azon rendkívüli finomlelkűség mellett, melyet Spinozában nemcsak föltételezünk, hanem életrajzában hiteles adataiból ismerünk, nagyon közeli viszonyban állhatott olyan férfiúval, akinek megengedte, hogy róla a külső élet gondjait levegye.”

Én megvallom, jobb szeretem, ha a filozófia *tulságosan abstrakt* és az író tollát nem vezeti a politika és a hatalom kérdése. Fájdalom, emberi gyarlóságunknál fogva nem maradhatott el, hogy a hatalomért folytatott küzdelem érdekében a tendenciózus bölcsélet kénytelen volt hadat üzeni a vallásnak. De ettől a tendenciózus filozófiától, mely napjainkban szépen virágzik és szemet hunyva saját belső hiányai fölött, a rendszerében mutatkozó szakadékokat és réseket rosszgyártmányú kényszerfogalmakkal és értéktelen szólásformákkal szeretné betömni, hogy látszólag egész és egységes zárt világnézetet adhasson: ettől a politikai filozófiától nincs okunk a vallás örök igazságait féltetni.

Spinozának egyházpolitikai álláspontját egyébként a meggyötört és sokat próbált emberiség életében szerencsés vívmánynak tekintem én is és mint olyat üdvözlöm a világi hatalom elméletéhez közeledő fölfogást, mely „a lelki és világi hatalom egyensúlyos érvényesülését” hirdeti. A papok legjobban teszik, ha a világi hatalmat és a vallást egymástól teljesen különválasztják. Ez a bibliai álláspont. Az államgépezetben a papnak szerepe csak annyi legyen, hogy egyházának méltósága és hivatásának erkölcsi fontossága mintegy szimbolikus kifejezésre jusson és negligálva ne legyen. Ha elválasztjuk a vallástól a hatalom kérdését, megszabadítjuk a vallást a tendenciózus filozófia ostromától, mely ugyan gondolkodó és erős fő előtt nem árthat a vallás örökigazságainak, de sok gyöngébb embert megingat, az ő erkölcsiségének rovására, erkölcsnemesítő hitében. Elvégre az erkölcsi hatalom és az erkölcsi tekintély, melyet a hivatás nemes betöltése az embernek megad, elég egy embernek.

Ime, ezekben próbáltam jelezni a gondolatokat, melyeket Balthazar püspök székfoglaló beszédének magasztos eszméi bennem ébresztettek. Ezt a hangot, ezt a programot, ezt az irányt és eszmét örömmel köszöntöm

a püspöki méltóságban és hozzá teszem: tisztaság és világosság a vallásos fölfogásban; a meggyőződésbeli erős ragaszkodás Istenhez és az erkölcsi kötelelemhez; tudomány, mely reális, bölcsélet, mely igazságos, politika, mely az egyenlőség és szabadság eszméin alapul és nem felejtí a testvériséget — nem arra valók, hogy ábrándok maradjanak, hanem, hogy mint életvalóságok az emberi nem kincsei legyenek. Akik hirdetik és megvalósítják, mint Baltazar püspök, zászlóvivői az emberiségnek!

Hevesi Simon dr.

pesti rabbi.

Báron Jónás dr.

egyetemi magántanár, izr. kórházi főorvos

1845—1911.

E hét szerdáján (aug. 16-án) villámgyorsan terjedt el Budapestén Báron Jónás dr., zsidó kórházi sebész-főorvos hirtelen halálának híre. Fájdalmas-őszinte részvéttel terjedt a hír szájról-szájra, hisz ő, akit itt mindenki ismert, akit mindenkihez fűzött valamelyes érintkezés kapcsa. körülbelül négy évtizeden teljesítette Budapestén a sebész-orvos nemes, de végtelenül terhes hivatását. E hosszú idő alatt praxisa, egyénisége és eredetisége által igen nagy népszerűsége tett szert, amiről a napi sajtónak róla hozott necrológjai szolgáltatnak tanúságot.

Nem az *Egyenlőség* keretébe tartozó ugyan Báron tanár orvosi érdemeinek méltatása — erről majd az orvosi testületek fognak gondoskodni, — de annyira összeforrt orvosi működése az ő lényével és egyéniségével, hogy lehetetlen róla megemlékezni orvosi ténykedésének rövid megemlézése nélkül.

Báron Jónás dr. született Gyöngyösön, 1845. nov. 23-án, mint az ottani hitközség jegyzőjének fia.

A gymnasiumot kitüntetéssel végezte Budapestén, majd Budapest és Bécsben az orvosi fakultásokat látogatta. Oklevelét Budapestén nyerte 1869-ben. A Rókus-kórházban rövid ideig mint gyakornok működött a sebész- és nőgyógyászati osztályon, ahonnan az akkor még fiatal és tehetséges zsidókórházi főorvos, Hermann Adolf dr., egyet. m. tanár mellé került — még pedig ennek akarata ellenére — alorvosnak. De szorgalma és kötelességtudása csakhamar megszerezték neki főorvosa szeretetét és barátságát. Rövidesen, miután Báron Jónás mint kiérdemült alorvos elhagyta volt a kórházat, Hermann dr. főorvos izületi csuszba esett és ő maga kérte föl és jelentette be a hitközségnek helyetteséül Báron Jónás dr.-t. Miután Hermann főorvos néhány napi betegség után 37 éves korában az izületi csuszhoz csatlakozott akut szivbajban meghalt, Báron lett az utóda. Eleintén, talán 2 éven át, mint helyettes, majd mint rendes főorvos.

Még e minőségben is eljárta délelőttönként — amennyire kórházi elfoglaltsága engedte — Kovács tanár klinikájára, ahol, mint műtőnövendék gyarapította Hermann főorvos oldalán szerzett sebész ismereteit.

Kovács tanárhoz mindvégig a legmelegebb barátság fűzte. 1879-ben egyet. magántanári képesítést kapott a sérvek kór- és gyógytanából. Irodalmi hagyatéka számos értékes casuisticus eset közléséből és egy, még fiatal éveiben írt sebész tankönyvből áll, mely többi annak idején, mikor még magyar orvosi tankönyvek ugyszólván nem léteztek, uttörő és hiányt pótló volt.

A napi sajtó Báront, mint a régi iskola utolsó, kiváló és tehetséges tagját méltatta. Tény, hogy Kovács volt az ideálja, úgy a sebészetben, mint az emberekkel való bánásmódban, de lényegesen különbözött tőle annyiban, hogy míg Kovács minden új dolgot valósággal perhorreszkált, addig ő neki elég jó érzéke volt a haladás iránt. Csak meg kell nézni az ő legmodernebbül berendezett műtőtermét és megdölnék a konservatív álláspontjáról szóló álhírek. Nem volt új sebészeti munka, melyet meg nem vett és át nem tanulmányozott, csak a kritikája volt konservatív. Nem fogadott minden új dolgot készpénz gyanánt és néha éveken át várta mások kísérleteinek eredményeit, míg a maga kipróbált eljárását, az új gyógy mód kedvéért elmerete hagyni.

Külföldi tanulmányutról érkezett asszisztensei tanácsára számos üdvös újítást fogadott el osztályán.

Főelve az orvosi gyakorlatban: „nil nocere“ „csak nem ártani!“ és ez az oka annak, hogy mindig csak a végső cél, a *betegnek mennél kevesebb veszélyeztetés árán való meggyógyítását* tartotta szem előtt. Ezért szoritotta le a narkózisok számát, ahol csak lehetett, ezért irtózott a modern technika egy másik, immár nélkülözhetetlen, bár nem teljesen veszélytelen szerétől: a cocaintól. Ez volt gyakran az oka annak a látszólagos nyerseségnek, melyet a közönség „der edle Kern in der rauhen Schale“ alatt értett, mert hiszen a nyugtalan beteget nem lehetett néha másként lecsendesíteni, mint kissé nyersebb rászólással. Ezzel szemben azonban tény, hogy nála a nagy óvatosság következtében 40 évi sebészkezdés alatt egyetlen chloroform-haláleset elő nem fordult. A meggyógyult beteg szívesen megbocsátotta neki a műtét közben elejtett kemény szavakat, melyekért bőségesen kárpótolta az utókezelés folyamán részéről tapasztalt atyai gondoskodás.

A kötelességteljesítés, pedanteria, igazságszeretet és becsületesség mintaképe volt és a tanítványait, illetve asszisztenseit is erre szoktatta és ez a magyarázata annak, hogy ezek másutt kiegészítve ismereteiket majdnem kivétel nélkül elég jól prosperálnak az orvosi gyakorlatban,

Igazságszeretetét különösen mint az egyetemi ösztöndíjak referense tanusította, ahol valósággal személyes sértésnek vette, ha valaki protezsálni akart, mert igazságtalan eljárást mert róla föltételezni.

Ő csak az indexet nézte és a képesítés alapján osztotta az ösztöndíjakat.

Becsületességénél fogva szavát soh'sem szegte meg. Ha valaki támogatásért, protecióért járt nála, előbb mérlegelte a kért ügy igazságos és méltányos voltát. Ha erről meggyőződött, készséggel igent mondott és ezen elhatározásától semmiféle más irányú proteció el nem tántoríthatta. Az igazságos ügyért a végletekig exponálta magát. Ha az ügyet nem tartotta méltányosnak, a kérelmezőnek férfias nyíltsággal „nem“-et mondott és rendkívül haragudott azokra, kik — akár udvariasságból — nem ilyen őszinték. Minden operált beteget, — legyen az szegény vagy gazdag, zsidó vagy mohamedán — mindennap személyesen megnézett. Egészen az utolsó évekig, éjjel behozott súlyos betegekhez, ahol rögtöni műtét vált szükségessé, mindig bejött, hogy személyesen operálja őket és amennyire végtelenül örülni tudott egy-egy súlyosabb beteg fölgyógyulásának, annyira izgatta, majdnem beteggé tette egy-egy beteg állapotának válságos volta.

Nothnagel mondása, hogy „csak jó ember lehet jó orvos“ nála megfordított sorrendben áll, hogy, aki

ilyen volt, mint orvos, az mint ember is csak jólelkű lehetett.

Igen sok olyan kiváló erénnyel ékeskedett, amelyeket csak a hozzá közel állók, mint e sorok írója (ki éveken át volt asszisztense) ismertek alapján.

Ilyen erénye volt a tudás és tudósok rendkívüli megbecsülése, ami nem csoda, ha meggondoljuk, hogy Báron tanár a nagy szaktudásán kívül valóságos polyhistor volt és mindenben autodidakta. Tudott a modern nyelvek közül franciául, angolul. A klasszikusokat még öreg napjaiban is eredeti nyelven a legnagyobb élvezettel olvasta. Értett kitűnően matematikához is. Legnagyobb élvezetei közé tartozott a kórházban jelentkező műegyetemi hallgatókat egy-egy matematikai feladattal kissé zavarba hozni. Csak egyet fájlalt mindig, hogy nem volt alkalma fiatal korában héber ismereteket szereznie, de ezt is öreg napjaiban pótolni igyekezett Karpeles „zsidó irodalomtörténetének“ olvasásával, melyre e sorok írója hívta volt föl figyelmét. Hálás volt érte, mert a könyv ismerete után alkalma volt Karlsbadban a műszerzőjével is megismerkednie és összebarátkoznia, másrészt az ő jó zsidó érzésének jól esett, hogy a zsidó irodalom szépségeit legalább fordítások és szemelvények alapján megismerhette.

Büszke volt arra, hogy ő spanyol-zsidó őstől származik. Páratlan kegyelettel emlékezett meg mindenkor néhai atyjáról, akit pedig már gyermekkorában vesztett volt el és végtelen szeretettel istápolta agg özvegy anyját, akinek soh'sem tudta elfelejteni, hogy korán özvegységre jutva, valósággal gyermekei martyrjává lőn, éjjel-nappal dolgozva, hogy jó nevelésben részesíthesse őket. És e megható gyermeki hálában egyenlő részese volt nemeslelkű hitvese, aki agg anyósát saját házában a leggyengédebb szeretettel gondozta.

Akármennyi dolga volt a kórházban Báron tanárnak, meghagyta „mazkir“ napján, hogy ha a kórházi templomban mazkírnál tartanak, jöjjenek érte.

Amilyen volt, mint fiú, olyan volt, mint apa. Maga saját személyére nézve a legszerényebb igényű volt, sohasem járt fiakkeren (bár az országnak 3 évtizeden keresztül legkeresettebb sebésze volt), mindig csak egylovason, de könyvekre és a gyermekei nevelésére óriási vagyont költött.

Csak elsőrangú erővel taníttatta gyermekeit. Mindig hangoztatta, hogy „ez a legbiztosabb vagyon, amit gyermekeire hagy, ezt nem prédálhatják el.“ Nem volt nagyobb öröme és boldogsága, mint gyermekeinek szorgalma és tudása, de nem is volt életében nagyobb bánata, mint mikor valamely gyermeke beteg volt. Ilyenkor a különben bámulatos kitartású ember energiája teljesen megtört és az élénk, rendkívül szellemes társalgó, magába zárkózott, csendes ember lett.

Ilyen bánattól, mely szívét halála órájáig mardosta és alighanem korai halálát siettetten, nem kimélte meg a végzet. Két évvel ezelőtt, deli, sugártermetű, legidősb Hugó fia, ki már dr. juris volt, sirba szállott. E csapás kegyetlenül lesújtotta és hirtelenül megvénytette az eddig friss kedélyű embert. Csak az utóbbi időben kezdett megnyugodni és kárpótlást nyerni másodszülött, Sándor nevű, immár kész orvos fia rendkívül biztató sikereiben. Boldoggá tették e fiatal orvosdoktor már is komoly számottevő irodalmi sikerei. Hitte és bizott benne, hogy általa látja a fogalomtá tette Báron név sebészi nymbusát új fényben, új erőben ragyogni. Látta és gyönyörködött Mózesként az ígért-földjében és e boldog hittel és reménnyel sokat zaklatott szívében

zárta le 1911. aug. 16-án örökre szemeit, családjának, rokonainak, tanítványainak és betegeinek mélységes bánatára.

Nagy veszteség érte halálával elsősorban a pesti zsidóságot és az ország zsidóságát, de a veszteséget fájlatja a magyar orvosi kar is, amelynek Báron egyik kimagasló, mindenkor tiszteletet érdemlő tagja volt.

Még sok, számtalan erényét e rövid nekrológban nem sorolhatom föl mind. Csak összegezve mondom: Hiven teljesítetted, nemes mesterünk, *emberi kötelességedet!* Nyugodjál békében és sződd tovább álmaidat gyermekeid boldogságáról és betegeid gyógyulásáról, akik mind hálatalten őrzik meg emlékedet. Amiként mi is, tanítványaid, nemes példád szerint akarjuk teljesíteni ember-társaink iránti kötelmeinket.

Rosenak Miksa dr.

Meturgeman.

— Üzenetek és magyarázatok. —

Irja: Szabolcsi Miksa.

Zsidók veszedelme.

T. E. T. A félrevert harang kongását mi is meghallottuk. Tudakozódtunk is azóta, nagyon megriadtak-e a német zsidók, kiknek a vészes híradás szól, amire feleltek: Nem viselnek háborút, melyben minél több katonára volna szükségük, nem látják be tehát, miért ijednének meg annyira attól, hogy kevesebben lesznek. Mert csak *erről* lehet szó. Hogy bekövetkezik az „Untergang der deutschen Juden“, azt talán maga a szerző sem hiszi és csak a hangzatosság kedvéért adott könyvének ilyen címet. A német zsidóság Dr. Felix A. Theilhabernek most megjelent könyve nélkül is jó ideje tudja, hogy csorba esett a zsidók nagy szaporodásáról szóló tradíción. Mert születések dolgában régen mögötte marad az ország többi lakóinak. Tessék eltekinteni a német parasztságtól, mondják a német zsidók, és meggyőződhetik mindenki, hogy a többi németeknél is visszament a születések száma. Az intelligens elemeknél, ahol a gyermek nem jelenti a munkaerő szaporodását, tehát a szülők vagyonosodását, hanem jelent összehasonlíthatatlanul nagyobb kiadási többletet, mint aminő a gyermek nevelésére hajdanában kellett, — *mindenütt* kisebbedett a gyermekek száma. Ez bűn, ez kijátszása a természetnek, mely megboszulatlanul nem marad, de általános vonás s nem áll, hogy a zsidók benne kivétel.

Dr. Felix A. Theilhaber a születések csökkenését nagy statisztikai apparátussal mutatta ki, igaz német alapossággal, amit érdemül kell neki betudni, nagyjában azonban újat nem mondott. Azzal sem lepte meg a német zsidókat, hogy sok közöttük a hitehagyás és, ami eredményeiben csaknem egyre megy, az elkeveredés. Fájdalmas sebe ez a német zsidóknak, de kétségbe emiatt sem esnek.

Talán csak ma szaporítja környezetét a zsidóság? kérdezik, akiknek sorsáról tárgyal az a munka. Hatszázezer zsidó férfi hagyta el 3400 esztendővel ezelőtt Egyiptomot. Ötszáz évvel később Dávid királynak egymilliónyi zsidó katonája volt — milyen nagynak kellene lennie ezekután ma a zsidók számának? Tizenkét millió zsidó él a föld

kerekségen, de legalább tizszer annyinak kellene lenni, akármilyen nagy koncessziót teszünk is a háboruk és járványok pusztításainak. Hova lettek, hol keresendők? Föl-szívták a népek, melyek kebelében éltek. Európában latin, germán és szláv nemzetek telítve vannak zsidó vérrrel. Magyarország fennállása első századában teljesen fölszívtá a zsidó-hitű hős kozárokat, kiknek a honfoglalásban oly nagy része volt, — de tönkre ment-e ezért a zsidóság?

Szóval, a német zsidóság nem esik kétségbe. Mint már említettem, azzal vigasztalódik, hogy legfőlebb kevesebben lesznek. Ami még nem a legnagyobb szerencsétlenség. A nagy szám soh'sem volt Izrael egyedüli ereje. Tanítónk, Mózes szól: Nem nagy sokaságtokért választott ki benneteket az Ur. Hisz számra nézve a legkisebb vagy a népek között, Izrael.

A kisebb szám, ki tudja, talán még csak gyengíteni sem fogja a német zsidóságot. Hogy megsemmisülésre vezethet, az a könyv szerzőjének rémlátása.

Dr. Felix A. Theilhaber még sok más bajról is értekezik melyek a német és egyáltalában a nyugati zsidóság csökkenésének okai és melyek teljes megsemmisülésre vezethetnek. Mert nemcsak az a malheur, hogy a férfiak rettegnek a terhektől, miket a gyermek rájuk ró és hogy a fiatal zsidó asszonyok félnek a fájdalomtól és jó alakjukat, üdeségüket és szépségüket sokkal jobban szeretik, mint amennyire vágnak anyaságra. Pusztítja a zsidókat és jóval nagyobb mértékben, mint a többi lakókat, még más is. A kitérésekről és elvegyülésről házasság útján már szólottunk. Ezekhez hozzájárul a szellemi megroppanás, testi degeneráció, vérbetegség és öngyilkosság, sőt itt-ott lassacskán kezd terjedni a zsidók között az alkoholizmus nyavalyája is.*)

És dr. Theilhaber mindezt nem kárörömmel, hanem nagy fájdalommal konstatálja és bizonyítja pontos statisztikai adatokkal. Mert dr. Theilhaber jó zsidó, amit bizonyít az is, hogy remediumot ajánl.

Vajjon mi az?

A hitközségek mindenekelőtt helyezkedjenek zsidó *nemzeti* alapra.

És itt ő, aki mindent bizonyít, hallatlanul pontosan és aprólékosan bizonyít, egyszerre megfélekedzik német voltáról. Adós marad az adatokkal, melyek szerint a politikai cionista menyecskék szorgalmasabban szülnek és a cionista hívőt kerüli az elmebaj és sok más nyavalya, mi a nyugati zsidóságot pusztítja.

Ajánl még mást is dr. Theilhaber ur. De az már nem új. A nőtelenek (35 éven felül) fizessenek dupla, vagy még nagyobb hitközségi adót; írjunk ki ezenkívül prémiu-

*) Perl Soma dr.-al nem rég az utcán csunyául káromkodó, rongyos, szakállas embert láttunk. — Adta bitangja, — szólt bosszusan az ügyvéd, — hogy zsidó létére nem átkodik ilyen botrányt okozni. — Téved, doktor ur, mondtam erre, ez nem zsidó. — Dehogy nem az, erősködött társam, bizony zsidó. — Nézzük meg közről. Ezt meg is tettük és mikor már hallottuk szavát, arról győződünk meg, hogy betyár módon ép a zsidókat szidja erős tót akcentussal. — Csakugyan nem zsidó, konstatálta Perl dr., de honnan tudta azt messziről? — Onnan, feleltem, mert *dülöngeni* láttam. Az az ember részeg, tehát nem zsidó. — Németországban, úgy látszik, nem ilyen tiszta a helyzet.

mokat gyermekáldásra és ha állást betöltünk, ne cselekedjünk úgy, mint a berlini hitközség, mely nemrég inspekciót keresett az aggokháza számára és kiírta pályázatában, hogy gyermektelen házaspárok előnyben részesülnek.

Milyen vizenyős szerek az irtóztató, nagy bajok elhárítására!

Azt még most nem meri ajánlani, írja dr. Theilhaber, hogy a hitközségi választásoknál csak a nők férfiaknak adják meg a dupla szavazati jogot; továbbá, hogy a nők is választhassanak, de csak az anyák, ha házasságon kívül is lettek azokká. Hogy ezt csak említi, de ajánlani nem meri, ezzel azt mutatja a szerző, hogy nemcsak alapos statisztikus, de okos ember is. De még okosabbnak ítélnők, ha meg sem említette volna.

Szóval dr. Theilhaber nagy a baj konstatálásában, de receptje nem sokat ér.

Talán bele is fáradt a sok diagnosztizálásba és mire a megállapított baj elhárításának módozataira került volna a sor, kifogyott az eszmékből.

Akiket nem tölt el annyira a statisztika és újdivatu gyógymodot sem keresnek, azon a nézetten vannak, hogy a német és tegyük hozzá, a nyugati zsidók baján úgy lehetne segíteni, ha visszavezetné őket az ember a zsidóságra, a zsidóságot fenntartó, óvó, mentő és örökké fel-frissítő forrására: a Tórára, az őszinte, igaz hitre. Két nagy jóbarátja ez a zsidóságnak. Öröködnék rajta és gyilkos botlásoktól megóvják. A hívő zsidó, a Tóra Izraelja nem játszik gondviselést a gyermekek számának előzetes megállapításával. A férj nem fél a tehertől, melyet a gyermekáldás ráró és a vallásos zsidó asszony tudja, hogy fess megjelenésnél, udvarlónál és barátnők pukkadozásánál végtelenül többet ér a szent anyaság. „Legszebb a nő, ha gyermekek veszik körül, mint a nemes borágot a szép szőlőfürtök.”

A gyermekekkel gondok járnak, igaz, de nem jár velük *degeneráció*. Irnék orvosi lapban, és nem tudnám, hogy az Egyenlőséget gyermekek is olvassák, megmondanám, főképen mi szüli a neurasténiát, ezt a modern betegséget, mely annál jobban terjed, minél jobban apad a gyermekek száma.

Térjenek vissza az élet fájához, minek az Ur maga mondotta szent Tanát, és megszűnik a halál, melyet az ember önmaga idéz elő. Megszűnik más degeneráció is, és leszünk újból a soha meg nem szűnő választott nép, minek az Isten maga jelentett ki bennünket, de csak addig, míg magunk is mennyei Atyánk gyermekeinek tudjuk magunkat, míg tiszta életet élünk és a Tóra erényeit gyakoroljuk.

Melyik a szentebb?

H—g. Van egy talmudi elv, mely szerint dolgokat, mik a szentség (vallás) gyakorlásához tartoznak, csak emelni szabad, leszállítani nem. (Máálin bekódes veló mórídin). Például: Takarót, mely szent könyveket fedett, szabad alkalmazni a templom számára írt Tóratekercs ládájának kárpitjául, de nem szabad használni a Tóra függönyét egyszerű szent könyvek letakarására. Mert a

Tóratekercs szentsége nagyobb egyszerű szentkönyvek szentségénél, már pedig: máálin bekódes veló mórídin, azaz a szentség gyakorlásához tartozó dolgokat csak emelni szabad, leszállítani nem.

Ebből az elvből kiindulva, megengedhetőnek mondja a talmud, hogy templomot iskolává változtassanak, de nem szabad az iskolát templommá változtatni. Mert az iskola szentsége nagyobb a temploménál, már pedig elv, hogy máálin bekódes veló mórídin.

Önök, kiknek nagy része nemcsak becsüli, de ismeri is a talmudot: még csak nem is azzal vétenek szelleme ellen, hogy iskolaépületüket templommá akarnák átalakítani. Önök ennél nagyobbat vétenek. Egyáltalán fölsozlatják az iskolát, hogy templomot építhessenek az így megtakarított pénzekből.

Nem helyes, amit cselekedni akarnak, községet vezető urak! Előbbrevalók a gyermekek, csak azután következnek Önök. Bizonyos különben, hogy istentiszteletük nem fog szünetelni, ha nem is lesz új templomuk, de hogy részesülnek-e gyermekeik *kellő* oktatásban, ha nem lesz iskolájuk, az már inkább kérdés.

Mikor még nem volt purim.

—r—s. Az Önével együtt szégyenlős levélke érkezett, melyben a jesiva egy kis bachurja azt kérdezi, mi az az anakronizmus? Érdekes már most, hogy a tanulni vágyó kis talmud-diáknak az Ön levele adja meg a magyarázatot. Ő neki ez egyszer Ön a Meturgemánja. Keleti színeket kér Ön tőlünk egy purimi ünnep megfestésére — Dávid király házában. Ezt adjuk feleletül a kis bachurnak. Ime, jól megtermett, kövér anakronizmus. A bocherka már érti és jól mulat, míg Ön meg mindig kérdőjel. Nos meg fogjuk magyarázni Önnek is a dolgot, közben megtudja egy csapat zsidó király nevét, ami szintén nem árt.

Dávid fia volt Salamon, ennek fia Rehabeám, ennek fia Abiram, ennek fia Ászá, ennek fia Jehósafat, ennek fia Jehóram, ennek fia Achazja. Ezek mind királyok voltak, kik egymásután uralkodtak. A sort itt megszakítja Achazjah anyja, Jehoramnak felesége, a gonosz Atália, a föníciai királyleány, ki fia korai halála után föníciai csapatok segítségével magához ragadta az uralmat és hogy ebben meg ne zavarják, kiirtotta a királyi házat, csak a gyermek Jóas, Achazja fia menekült meg vérengzése elől. A gyermeket Jehojada, a főpap titokban nevelte és mikor ez 7 éves lett, a főpap és hivei megrohanták az udvart, a gyermeket királynak kiáltották ki, Ataliát pedig kivégeztették. Joással azután újból megkezdődik a dávidházi királyok sora, kik ilyenképen következnek: Jóas után uralkodott ennek fia, Amacjah, Amacjah után ennek fia, Uzijah. Következtek azután egymásután: Jótham, Achaz, Chizkia, Manasse, Ámon, Jósiah, Jehóachaz. Eddig, — Atália kivételével, — mindig apára fia következett az uralkodásban. Jehóachaznál megszakad ez a rend, de nem a dávidházi királyok sora. Mert Jehóachazra következett ennek testvére: Jehójákim. Ennek már fia volt király, kit Jehójáchinnek hívtak. Jehójáchinra testvére, Cidkijáhu következett, ki az utolsó dávidházi király. Vele megszűnt a judai királyság is. Judea népét Bábelbe hurcolták, ahol 70 esztendeig maradt száműzetésben, míg el nem következett a hatalmas Cyrus uralma, ki a zsidóknak megengedte, hogy hazájukba visszatérjenek s ebben mindenképen segítségükre volt. Ennek a Cyrusnak egyik utóda, *Achasvérós idejében* esett meg az eset,

amelynek emlékére behozták a purimot. Érti ezek után, kedves Mester, miért anakronizmus az Ön kérdése? A kért színeket különben megadjuk, mert a purimot, melyet Ön festeni akar, ünnepelhették végtére a második zsidó királyság idejében is, pl. a Makabeusok családjából származott Jochanan Hyrkan király házában, — de előbb, drága Mester, avattassa be magát, ha mindjárt csak felületesen is, a zsidók történetébe. Mert különben megtörténhet, hogy Ön meggondolja a dolgot és tanítónk, Mózes házát választja leendő purimi leírásának központjául, kérdést intézve valamely tudóhoz, hogy a Mózes gyermekei purimnak estéjén vajjon milyen maskarába bujtak? Hogy Mózes Dávid királyt is vagy 500 esztendővel előzte meg, ilyen aprósággal minálunk íróember nem törődik.

Tanulságok.

Ch. V. B. Az ötletesség és ügyes forma tetszetőssé teszi az írást, sokakat el is kábit, de az értelmesekre és mélyrelátókra csak a belső igazság hathat. Ha egyesül a kettő — úgy mondják — nincs, aki ellentállana. Önnek persze más a kérdése. Azt szeretné tudni, hogy az az írás miként csábíthatott el annyi embert, mikor formája pongyola, tartalma emészthetetlen? Még csak a valószínűséggel sem számol, mert amit állít, egyszerűen lehetetlenség. Az írás hatása ennél fogva talán még sem a styltől és a tartalom belső igazságától függ. Hanem függ, — én legalább úgy vélekedem, — az uralkodó iránytól, hangulattól. Mert volt már korszak, mikor átmázolták a legfenségesebb freskókat.

Az nem kérdés tehát, miért nincs általános hatásuk a nagy igazságokat felséges formában hirdető írásoknak, hanem, mint Ön helyesen megjegyzi, magyarázatra szorul inkább az, miért van olyan nagy hatásuk írásoknak, melyek badar formában badarságokat tanítanak? Miért szeret belé Titánia ép a számárfejű Zubolyba? Ez a nagy kérdés.

Örökös rejtély e tekintetben az ember, de az irány és a korszak mégis sokat magyaráz. El tudnók-e például még csak képzelni is azt a hallatlan hatást, melyet Szabbatái Cevi kora zsidóságra gyakorolt, ha a zsidóságot abban az időben nem fogta volna el a kabalizmus, melynek valóságos részége volt. Mert tévedés, hogy a szmirnai messiás szülte kora miszticizmusát. Megfordítva: a kora miszticizmus szülte őt s talán még előbb hittek benne, mint ahogy megjött. Mert a hit megvolt, előbb volt meg, mint ő. Alkalmazható ez talán egy másik messiásra is, de én itt csak Szabbatáiról akarok szólni. Az irány és a korszak teszi és az irány és a korszak szülte azt a nagy mozgalmat is, melynek az az írás a tolmácsa, melyet ön ma, józan szemmel nézve, badar formájúnak és badar tartalmúnak ítél.

Ki tudja, mivé vált volna Szabbatái Cevi, ha a török császár alternativa elé nem állítja? Ha a padisah nem azt mondja neki, hogy: vagy elfogadod az izlamot, vagy messiásságod kipróbálására három mérges nyilat lövetek beléd. Ki tudja, nem támadt volna új vallás a világon, ha Szabbatái nem lát menekülésre utat s nem válthatja meg életét azzal, hogy a közelében álló Kapu-

don basi turbánja után nyult és a fejére tévén azt, nem jelentheti ki, hogy igenis esküszik a Koránra. Így is támadt egy kis felekezet, a dönmék felekezete Szalonikiban, mely ma is Szabbatái eljövetelét várja. Mert ő lesz a világ megváltója. Mert nem halt meg, hanem az égbe szállt, ott várja az emberek megtérését.

Hogy a zsidó-ágban milyen forradalmat idézett elő, azt még mindig csak igen kevesen tudják, holott mindenkitől tudott, általános világtörténelmi nagy adattá kellene annak válnia.

A nagy tévedések nagyon tanulságosak.

Krakauban, Amsterdamban, Szalonikiban prófétái és apostolai támadtak a messiásnak és nemcsak zsidó próféták és apostolok. Hamburgban megölnek Jomkipur napján istentisztelet közben egy embert, mert tiltakozott az ellen, hogy a megjött megváltóként dicsőítsék a Tóra előtt Szabbatáit. Budán a hitközség leromboltatja a páskasütő épületet, csak azért, hogy a kétkedőknek megmutassa, mennyire hisz Szabbatái messiásságában. Nem kell már az a ház, mert a következő évben már Jeruzsálemben készítik a páskát Szabbatái királyi jogara alatt. Ha valamit nem tudtak, az csak az volt, hogy mikép alakul a dolog a — föltámadandó halottakkal?

Mert bizonyos, hogy föltámadnak, hogy együtt induljanak a nagy utra Jeruzsálembe. De hol vesznek annyi ruhát, hogy fööltöztessék őket és mi lesz az ételmezéssel? Kiszámították, hogy legalább 150,000 ember fog föltámadni és a zsidónegyedbe bevonulni. Száz esztendeig szenvedett a zsidóság (az egész zsidóság; Lembergben csakugy, mint Bagdadban) e szörnyű eltévelyedés következtében. Azért mondom, jó volna, ha Szabbatái világraszóló esetét sokkal jobban és jóval többen ismernék.

Hogy mennyire hittek a különböző heroldok körleveleinek, hogy milyen áhitattal olvasták azokat és mennyire megbontották az emberek józan esztét, mutatják a rákmaradt krónikákban följegyzett példák, melyek szerint komoly emberek boldogságukban táncot jártak az utcákon és gazdag hívők szétszötták pénzüket. Mert mire való a vagyon, mikor megjött a messiáskirály, ki — csak foglalja el trónját Jeruzsálemben, — más képet fog adni a földnek és meg fogja szüntetni a mindennapi szükségleteket? Ágaskodik a józan ész, ha elolvassuk azokat a fölhívásokat előkészülésre, hogy mi minden fog bekövetkezni, milyen fölfordulások lesznek, hogy összeroppan minden, hogy a messiáskirály uralma alatt új rend és új világ támad majd. És aki ezekben nem hitt, vagy aki pláne ilyeneken nevetni merészkedett, azt kiközösítették a hívek sorából.

Ha elmondjuk még, hogy fölvilágosító iratok is, az akkori viszonyokhoz képest, elég nagy számmal láttak napvilágot, de minden hatás nélkül maradtak, holott józanságra intettek és az igazságért kardoskodtak és tették ezt pompás mezben és legalább is olyan tökéletes héberséggel, minővel a messiást és jövőendő világbirodalmát propagálták; ha kiegészítjük tudósításunkat azzal,

hogy a fanatikusnál fanatikusabb körlevelek a hirtelen összeomlás bekövetkezése előtt, akkor tehát, mikor legfényesebbek voltak a messiás kilátásai, egyenesen isteni hatalmat tulajdonítottak Szabbatái Cevinek, kit legőrzöltebb prófétája, Nathan Azathi, Isten képviselőjének a földön, sőt nem egy izben szemfényvesztő kabalisztikus formulák segítségével egyenesen Istennek tett meg: ha mindezt elgondoljuk, igazán furcsán vagyunk a nagy tétellel, hogy az emberek lelkét megkapja a belső igazság, de elidegeníti a csalárd hazugság. Ez talán csak a kiválasztottakra nézve áll, vagy áll az egész közönségre nézve is, ha el nem bódította és mindenféle badarság iránt fogékonynya nem tette az ész és gondolkodást lenyűgöző csábító, de veszedelmes irány. Erre vigyázzon azért, kinek adatott, hogy ez irányra és hangulatra befolyással legyen. Más időben Szabbatái Cevit (hogy a példa mellett maradjunk, mert ugyanígy jártak volna más messiások is) egyszerűen a község bolondjának nevezték volna ki és nem okozott volna károkat. Csak-hogy ő igen jó diszpozíciókat talált, misztikummal és kabalával telített levegőt, hisz őt magát is, — kit nem tartok abszolút csalónak, — ez a kábitó levegő vezette messiásságára.

Hogy milyen károkat okozott? Azt, hogy mindenüket egy kártyára föltett, hitükben iszonytatóan megcsalt, ezer meg ezer zsidó elkeseredésében és hogy szemrehányás és üldözés elől meneküljön, különösen a mohamedán országokban, elfordult apái hitétől, nem is akarjuk emliteni. A frankista mozgalmat, mely a szabbatáismusból folyt és mely csak úgy dult a lengyel-zsidók között, miközben a magyarországi zsidókat is erősen megcsapkodta, szintén nem teszem szóvá, de nem hallgathatom el a zsidók nagy erkölcsi veszteségét az összes nemzetek szemében. Nini, hisz ez egy eszeveszett nép, szóltak szerte a nemzetek. Csaló, vagy bolond hívására megbomlik. Megfeledkezik elvről, tett vallomásokról, hűségről, hanem csomagol és vándorbotja után néz. Lehet-e az ilyen népet komolyan venni, lehet-e benne megbizni s lehet-e hinni ígéretének, hogy ahol letelepedett, ott gyökeret akar verni, annak a földnek gyermekévé akar válni, ahol élnie, hálnia kell, akár áldja, akár veri a sors keze. Mert prózában, szerzőjét jóval megelőzve, már akkor is élt ám a magyar imádság nagy kijelentése. S élt nemcsak Magyarországon, hanem más nemzetek között is, ahol zsidók laktak és ahol esztelen magaviseletüket, — mert nyíltan jártak bolond táncukat, — megfigyelhették. Ez volt a legnagyobb kár. Sülyedtek a zsidók a nemzetek ítéletében s úgy tekintették őket, akár a cigányokat.

Nem alkalmazom a mondottakat bizonyos mai viszonyokra, csak megjegyzem, hogy arra, miszerint *okuljon a régi idők példáján*, már Mózes tanítónk hívta föl Izraelt örökszép bucsuénekében.

Formula a Sátán ellen.

—é. B. Mint kívánta Méltóságod, fölbontottuk és elolvastuk. Azaz előbb csak megnéztük, mert elolvasni még nem tudtuk. Három héber betűcsoportot találtunk az elsárgult kis pergamenen. Betűcsoportnak mondjuk és nem szónak, mert a betűk összetétele nem adott olyan szót, melynek héberül értelme volna. Az egymás alá helyezett három betűcsoport ez:

בְּקֵם
דָּגוּ
בְּנֵט

Kerestem a kulcsot és mindjárt az első kísérlet sikerült.

Próbálkoztam az ugynevezett ATBaS (אֶתְבַּשׁ) alfabéttel. Ebben az ábécében az első, az Alef betű helyett írják az utolsó betűt, a Taft; a második, Béth betű helyett írják az utolsó előtti, a Sint (innen az elnevezés: אֶתְבַּשׁ (ATBaS); a harmadik, a Gimel betű helyett, írják a végéről számítva a harmadik betűt: a Rést és így tovább az egész alfabethen végig.

Ha az amulet betűit már most eszerint az alfabeth szerint cseréljük föl, akkor a három betűcsoport három héber szóvá változik át, melyeknek aztán már van értelmük. Kapjuk ugyanis a következő három szót:

שְׂדֵי קֶרַע שָׁמַיִם

Ez egy formula a Gonosz elűzésére és különösen a kabalisztikus izü imákban találkozunk vele gyakran a legkülönbefélebb variációkban. Magyar fordítása szóról-szóra ez: *Mindenható Isten! Tépd szét a Sátánt.*

Veszedelmek, járványok, gonosz szellemek elhárítására mód föltt alkalmasnak mondják ezt a formulát a csodarabbik. Az amulet kiállítója, — nem tudni ki volt — ezt írta a kicsiny, összezsavart és tokba varrt pergamen-amuletre, de nem írta rendesen, mert akkor minden héberül tudó elolvashatta volna. Hanem írta kicserélt betűkkel, így sokkal titokteljesebb, ergo — hiszi a közönség — hatékonyabb is. A kis amuletet Méltóságod engedelmeivel átadjuk a föllálitandó zsidó muzeumnak.

Hebraeus. A köszöntési formák a héberül beszélőknél (Palesztinában, Jemenben és a legtöbb afrikai és az Oszman birodalomban lakó sok zsidó között) nem szorítkoznak csupán csak a „salóm“-ra. Salóm (béke), igaz, a fő-köszöntés és minden alkalomnak megfelel, mint pl. nálunk az „adjon Isten!“ vagy az uri osztálynál az „alázatos szolgálja!“, de vannak azért más köszöntési formák is. A salóm mellett nagyban divik a „jevaréch othecha“ (áldjon meg téged, t. i. az Isten); reggel az a köszöntés, hogy „cafera demará tav“ (az ön reggele jó legyen), este az elváláskor ez a formula járja „betóv talin“ (jóban hálj meg), vagy „refua vachajjim“ (gyógyulás és élet). Az elutazónak azt kiáltják utána a maradók, hogy „ló teune élecha ráá“ (ne érjen baj), vagy „maleachav jeczavve lach“ (angyalait rendelje melléd, t. i. az Isten); az érkezőt a nálunk is divó „baruch habá“-val (áldott, aki jött) köszöntik, mire az érkező feleli: tizku lechajjim tóvim (boldog életre találtsatok érdemeseknek). Az „éljen!“-nek megfelel a „chazak“, a „jechi“ vagy a „hejé livracha“ (légy

áldássá). A „güt sabesz“ vagy a „güt jontev“-t természetesen nem ösmerik. Sokkal jobb izlésűek, semhogy korrumpált németből és korrumpált héberből összetákolt köszöntésekkel élnének. Szombaton a héberül beszélők így köszöntik egymást: „Sabat salóm umevárech“ (békés és áldott szombat), mire a visszaköszöntés: „baruch tihje“ (légy magad is áldott); ünnepnapon ez a köszöntés: „moadim leszimcha“ (ünnepeket [adott nekünk az Ur] örömeinkre), mire a viszonzás: „veszamachta bechagecha“ (örvendj is ünnepeddel). E köszöntések nagyobb részt bibliai versekből vett részek.

Sz. B. Sh. Csiszoltam, simogattam, keretbe foglaltam, de az eredete talmudi. Az eredetije meg van Szanhedrin traktátusa 89. lap A) oldalán is így hangzik: *Kach anesó sel baddái: afilu ómer emeth én sómein ló*; magyarul: Ilyen a hazug büntetése: ha igazat is mond, nem hallgatnak rá.

Értesítés.

—**t.** Azt mondják, kedves Doktor ur, hogy beszédének nem volt szerencséje, amit magyaráz a következő frankfurti anekdota:

A Rothschildok ősenek följajánlotta szolgálatait egy könyvelő. — Én csak olyan embert alkalmazok — felelt visszautasító kézmozdulattal a nábob, akinek szerencséje van. — És honnan tudja, reb Ancsel, hogy nekem nincsen szerencsém, kérdezi az állástkereső. — Ha magának szerencséje volna, felelt a pénzpotentát, akkor maga nekem tetszene.

Szóval, a beszédének nem volt szerencséje, ezt üzeni a hitközség, mely egyelőre nem Önt választja.

J. V. Segítségül kell venni a *gimatriát* és nyomban meg van a magyarázat. A gimatria tudvalevőleg egyike a szöveget magyarázó 36 kulcsnak. A gimatria a betűk számértékére helyezi a súlyt, lévén a héber betű egyszerűsmind számjegy is. Így aztán könnyen megtalálja az eddig érthetetlen szójátéknak az értelmét. A mamon szót, mely pénzt jelent, nemde így írjuk héberül מָמוֹן. Ennek a négy betűnek a számértéke: 40—40—6—50 : összesen 136. A szulam szót, mely létrát jelent, ezek a betűk adják: סֻלָּם. E szó betűinek a számértéke: 60—6—30—40 : összesen 136. A két szónak tehát egyenlő számértéke van, már pedig az egyenlő számértékű szók a gimatria törvényei szerint egyenlő értelműeknek is mondhatók, aminél fogva mamon, (pénz), annyi mint szulam, (létra), ami nemcsak vicc, de akárhány esetben, sajnos, igaz is.

Hogy az a nagy ember nem beszélt bolondot akkor sem, mikor tréfálkozott, azt igen helyesen mondja. És igen jól tette, hogy kérdést tett föl, ahelyett, hogy nevetett volna, mert nem értette azt, hogy mikép léphet a mamon szó helyére a szulam szó.

HIREK.

— **Baltazár püspök.** Debrecenben kedden iktatták be hivatalába a tiszántúli református egyházkerület újonnan választott püspökét: *Baltazár Dezső* drt. A keddi ünnep mindenképen kikivánczozik a püspöki iktatások rendes sablonjából, valaminthogy *Baltazár Dezső* egyénisége is fejhosszszal emelkedik ki az átlagemberek sorából. Az új debreceni püspökkel nemcsak új ember, de egyben új eszmék, új gondolatok, új irány is vonultak be vele az egyházméltóságok fényességébe. Erős agyu,

nagy szívü, törhetlen energiájú, rendithetlen szabadelvűségü férfiú, aki nemcsak hirdeti, de cselekszi és gyakorolja is az emberszeretet parancsait. *Baltazár Dezső* liberalizmusát a mi olvasóközönségünk külön is ismeri az *Egyenlőség* hasábjairól. Örömmel állapítjuk meg, hogy püspöki programjában teljesen konzekvens maradt önmagához. A keddi beiktatáson elhangzott szinvallásából csak néhány töredezett, de annál súlyosabb szót ragadunk ki: igazság és szeretet, hit és tudomány, a szabad kutatásnak nem ellensége a hit (erről méltó toll értekezik lapunk jelen számának más helyén) és ami bennünket, zsidókat különösen közelről érint: az 1848. XX. tc. végrehajtása. Az egész programmon pedig végigvonul a mindeneket átfogó nagy-nagy szeretet melege. Tiszteletünkkel és nagyrabecsülésünkkel mi is ott voltunk az új egyházfő pályájának e jelentőségteljes fordulójánál, amelytől busás hasznót remélünk a felekezetek közötti béke és szeretet ügyére.

Programjából pedig ime kiragadunk egy jelentős részt, amely — hisszük — nem hangzott el pusztába kiáltó szóként. A magas szárnyalású püspöki székfoglalónak következő passzusa érdekel bennünket legközelebből:

A különböző egyházaknak nem az a hivatásuk, hogy már az iskolákban kezdjék megvonni s kinn az életben mélyíteni a hitelvi ellentétek, vallásbeli különbözőségek és a felekezeti gyűlölködés árkait, hanem, hogy a bennük rejlő intellektuális erővel és erkölcsi hatással emeljék az egyént a hétköznapi élet sivársága, gyötrelmei fölé és állítsák be a szeretetnek abba a szent közösségébe, amelynek palládiuma a haza. Ennek erejét fokozzák, fényét emeljék, hatalmát gyarapítsák, hogy majd midőn pihentető kebelén helyet ad testünk nyugalmanak, lelkünket emeljék a reménység szárnyain abba az országba, amelyről csak sejtünk, de amely felől egy ember sem, egy egyház sem rendelkezhetik, sem úgy, hogy kinyithatná, sem úgy, hogy bezárhatná; mert az egyedül a mindenható Isten birodalmában vagyunk.

Az én egyházam érzi, vallja, követi ezt a hivatást. Küzdött érette erkölcsi erővel, hittel, tudománnyal, fegyverrel; megszenvedett érette vérrel. Mi az emberszeretet és hazaszeretet próbáját kiálltuk. Minálunk a több békességet soha sem érheti kárhooztatás; sőt azt szolgáljuk, azt ünnepeljük. A harcot nem szeretjük, de nem is félünk tőle. A seregek urának, Istenének nevében *meghatcoljuk a békességért bátorsággal s a diadal felől biztosak vagyunk; mert a békességért vívott harc tanácsa, dolga „Istentől vagyunk; tehát az emberek fel nem bonthatják, hogy ne láttassanak az Isten ellen tusakodni.“*

Kérem és várom, legjobb törekvésemmel azon leszek, hogy az állam a békesség művében segítségre jöjjön; és a felekezeti békesség alapokmányát az 1848. évi XX. törvénycikket minden vonatkozásában végrehajtva, egyenlőségigazságos osztályt szerezzen gyermekei között, hogy ne legyen módja elmerülni egyiknek a gazdagságba, másiknak a nyomorúságba; mely mindkettő kárvallásra szokta vinni az erkölcsöket vagy legalább is idegenséget és keserüséget szerez a testvérek között.

Az „Egyenlőség“ szerkesztője a beiktatás napján a következő táviratot küldötte a debreceni új püspök címére:

Baltazár püspök, Debrecen.

„Aki vállától feljebb kimagaslik az egész nép közül“ ne csak áldott legyen. Kevés volna ez szeretetnek Méltóságod iránt. Azért igaz szívből az a kívánság lakad, hogy Önmaga legyen áldássá. Aki jövőben gyermekét áldani akarja, így szóljon: Légy olyan, mint Baltazár, működésed olyan sugaras és olyan mélyreható legyen, mint Baltazáré. Méltóságod nevével áldják meg egymást a jóemberek, minthogy Méltóságod nemcsak áldott léssen, de Önmaga is áldássá váljon. Amen, így legyen. Szabolcsi Miksa.

— **Félszázados rabbijubileum.** Mult szombaton volt ötven éve, hogy *Kutna* M. L. főrabbit a szabadkaiak meghívták lelkipásztoruknak. Azóta félszázad röpült el a szabadkai zsidó hitközség ma is változatlan szeretettel ragaszkodik tudós és bölcs rabbijához, akinek immár nyolcvannégy esztendő nyomja a vállát. A félszázados forduló alkalmából mult szombaton ünnepi ének és orgonakiséret közben hívták az agg főpapot a Tóra elé s a templomot zsufolásig megtöltött hivek meghatottan hallgatták öreg papjuknak megindultságtól el-elcsukló áldását. Istentisztelet után az előjáróság és a képviselőtestület tagjai, hívők nagy seregével, a főrabbi lakására vonultak, ahol *Klein* Adolf dr. hitközségi elnök adott fenkölt szavakban kifejezést a hivek rendületlen ragaszkodásának. Emléül a hitközség által ajándékozott ezüst kelyhet (1861—1891 felirattal) nyújtotta át a jubiláns főpaprak, aki könyekkel szemében, megindultságtól reszkető hangon köszönte meg hiveinek szeretetnyilvánítását, aztán áldást mondott az egek urához, aki megengedte érnie ezt a gyönyörű napot. A hitközség tisztelgése ezzel véget ért s a hivek meleg kézszorításokkal és szívből jött jókívánságokkal bucsuztak az agg rabbitól és hűséges hitestársától.

— **A felekezeti tanítónő vegyes házassága.** Elmondottuk már véleményünket a sátoraljaujhelyi zsidó iskola azon tanítónőjének ügyében, aki polgári házasságra lépett a nyáron egy keresztény férfival s házassága után folytatni óhajtja működését a zsidó iskolánál. Egy sátoraljaujhelyi értesítés most újabb oldaláról világítja meg ezt a dolgot. E szerint a szóban forgó tanítónő esküvője előtt reverzálisan kötelezte magát, hogy a házasságból esetleg születendő gyermekeket a római katolikus vallásban fogja nevelni. Ez a reverzális még csak határozottabbá teszi multkori állásfoglalásunkat. Engedelmet kérünk, de az már még sem lehetne üdvös hatással a sátoraljaujhelyi felekezeti iskola zsidó leánykákra, ha ez a reverzális mutatna nekik példát a vallásos nevelésre és majdan, ha arra megérnek, jövőben családi életük vallásos berendezésére. Valami diszkrét és mégis mindeneket kielégítő módon kellene végét vetni ennek a mindenképpen kényes és kellemetlen hercehurcának!

— **Új zsidógyarmat Törökországban.** Két év előtt, mikor az ottomán birodalomban kitört a forradalom és Abdul Hamid trónfosztása után alkotmányt kapott az ország, mozgalom indult a bessarabiai zsidóság körében, hogy a szomszédos Törökországba költözzenek át s ott zsidó mezőgazdasági gyarmatokat alapítsanak. *Mowoselitzi*

és *Brycsany* városokban mintegy száz zsidó család szövetkezett e célból, megbízottat küldöttek Konstantinápolyba, hogy alkalmas földterületet keressen számukra. Tényleg talált is Konstantinápoly közelében, mintegy 1200 hold kiterjedésű földterületet, amelyet nyomban megvásárolt a szövetkezett zsidó családok részére. Az „Ica“ maga a vételár összegének feléig van a vételben érdekelve. Az új gyarmatosok már az ősszel ki szeretnének vándorolni Bessarábiából, hogy szabadabb új hazát és függetlenebb megélhetést találjanak a törökországi zsidó gyarmaton. Jellemző azonban az orosz kormányzati viszonyokra, hogy az orosz kormány, amely minden alkalmat megragad a zsidók üldözésére és kiboszántására, most mesterséges akadályokat állít a bessarabiai zsidók kivándorlása elé. Szóval élni nem hagyják őket Oroszországban, de azt a gondolatot sem tudják elviselni, hogy a sok szenvedést látott zsidók végre jobb sorsba, nyugalomra, szabadsághoz jussanak. Ez is jellemző kórtünete a rothadt orosz kultúrának.

— **Báron Jónás tanár temetése.** Külön cikkben emlékezünk meg *Báron* Jónás orvostanár váratlan elhunytáról és a halál okozta nagy gyászról. Haláláról családján kívül a pesti izraelita hitközség, a Chevra Kadisa és a zsidó kórház is külön gyászjelentést adtak ki. A Chevra Kadisa diszsignhelyet ajánlott fel a kerepesi-uti temetőben, de a család nem fogadhatta el, az elhunyt régi óhaját respektálván, mely szerint nemrégiben fiatalon elhunyt jogász fia, *Hugó* dr. mellé temessék a rákoskeresztúri új zsidó temetőbe. Pénteken délelőtt fél tíz órakor temették el igaz, nagy részvét mellett. Temetésén ott láttuk a hitközség, Chevra Kadisának, az orvosi kar őszintén gyászoló küldötteit s a közéletnek még igen sok kitűnőségét. A gyászháznál *Lazarus* főkántor vezetésével az énekkar gyászdalokat énekelt. Utána *Hevesi* Simon dr. rabbi tartott nagyhatású bucsuztató beszédet, amelyben kiemelte az elhunyt nagy tudását, műveltségét és közkedveltségben álló személyiséget. Az izraelita és a Bródy Adél-kórház nevében *Justus* Jakab dr. főorvos bucsuztatta a halottat. A sirnál *Pfeifer* I. dr. rabbi mondott bucsu-beszédet, majd az énekkar *Quartin* S. főkántor vezetésével énekelt. A sirra koszorút helyeztek: Budapest székesfőváros közönsége, az Orvosegyesület, az Orvosegyesület sebészeti szakosztálya, az Orvokari Tanári Testület, a Magyar Sebésztaársaság, a rokonság és ismerősök köréből számosan.

— **Új kereskedelmi iskolai igazgató.** A szolnoki Kereskedők Társulatának kezdeményezéséből szeptemberben új kereskedelmi iskola nyílik Szolnokon, amelyet teljes erkölcsi és anyagi erejével támogat Jásznagykunszolnok vármegye és Szolnok város közönsége is. Az új intézménynek, melynek érdekében *Horthy* Szabolcs főispán is buzgólkodott, élére igazgatóul a fenntartó társulat *dr. Pap* Illés, budapesti állami tisztviselőtelepi gymnasiumi tanárt, a néhai tudós békéscsabai rabbi: *Kohn* E. H. nagyképzettségű, érdemes fiát designálta. Ugy halljuk, hogy az új intézet mindjárt az első évben párhuzamos alsó osztályokkal indul és női tanfolyammal lesz kapcsolatban.

— **Egy érdemes tanító kitüntetése.** *Eperjesről* jelentik, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter *Székely* Adolf, eperjesi zsidó iskolai tanítót, a népnevelés terén szerzett kiváló érdemeinek elismeréséül évi 200 korona összegű, fizetés természetével bíró személyi pótlékkal tüntette ki.

GOLDSCHIEDER Károly és Fia

Többszörösen kitüntetett
שר שלמי-, füstölthús
és kolbászárú
különlegességek gyára

Eladás nagyban és kicsinyben.

Budapest, VII., Nagydíófa-utca 24.

Eladás nagyban és kicsinyben.

Alapítva 1874

Szétküldés a bel- és külföld minden irányába, 5 kilogrammon alul is.

Telefon 11—28

* **Fővárosi izr. tanár** 1—2 fiut ellátásra elfogad. Kivánatra közép- és kereskedelmi iskolai tárgyakban, zene és nyelvekben, kiváló erőktől való oktatást is nyújt. Zongora rendelkezésre áll. **Neje** északnémet okl. tanárnő, gondos felügyeletet vállalja. Rituális háztartást vezet. Modern lakással, több közép- és kereskedelmi iskola közelében. Ajánlatokat „*Mérsékelt ár*” jellegére e lap kiadóhivatalába kérem küldeni.

* **Szegény talmudista** polgárit végezne, melyik rabbi segitené ebben. Cim a kiadóhivatalban.

* **Keresek** egy jó családból való izr. nevelőnőt négy gyermekemhez, aki a tanítást elvállalja, gyermekeket szereti és a magyar, német nyelvet teljesen bírja. Kérem ajánlatukat *Kohn Lipót, Kisbér* küldeni.

* **Nőtlen tanító**, aki 10—15 gyermeket tanítana, pusztára kerestetik. Teljes ellátás és fizetés megegyezes szerint. Ajánlatok *Dr. Aniszfeld Endre, Hódmezővásárhely* címre intézendők.

* **Fővárosi középiskolai francia-német tanár**, 1—2 fiut vesz teljes ellátásra. „Tanár” Garay-utca 5, földsz. 1.

* **„Ezra” fiunevelő intézet Szabadka**, Zombori-ut 28. Akik a jövő tanévben gyermekeiket tanulmányaik végett idegen helyre kénytelek küldeni, bizonyára örömmel veszik tudomásul, hogy Szabadkán, Fürst Béla középiskolai vallástanár igazgatása alatt internátus nyílik meg, ahová a zsidó szülők minden aggály nélkül küldhetik gyermekeiket. Az internátus, melynek felügyeletét Singer Bernát dr. főrabbi vállalta magára, a modern pedagogia és higiena követelményeknek teljesen megfelelő lakáson és élelmezésen kívül nagy gondot fog fordítani a modern, de minden izében zsidó nevelésre. Ez szentírásunk és történetünk tüzetes megismertetésében, ugyszintén vallásos szabványainknak és szokásainknak szigorú betartásában fog nyivánulni. Az intézetben a tanulók alapos oktatást nyerhetnek a modern nyelvekben és a héber nyelvben, továbbá a zenében és művészetekben külön mérsékelt díjazásért.

* **Uriházból való fiuk**, kik Budapesten óhajtják tanulmányaikat folytatni vagy kezdő hivatalnokok, kellemes otthont találnak zsidó házaszárnál, hol elsőrangú kóser, rituális ellátásban részesülnek. Cim: Virág Gyula, Ó-utca 42. II. em.

Pályázatok.

Az érsekújvári izr. hitközség előljáróságától.

Pályázat.

Az érsekújvári izraelita hitközségben, elhalálozás folytán a **rabbiállás** betöltendő.

Pályázóktól megkivánjuk, hogy magyar honosok, okleveles rabbik, magyar és német hitszónokok legyenek.

A rabbi köteles a helybeli községi főgymnáziumban a hitoktatást is ellátni.

Javadalmazás évi **2000 korona**, természetbeni lakás, a gymnáziumi hitoktatásért pedig az állami és városi segély, ugyszintén a szokásos mellékjövedelmek. Pályázati határidő 1911. szeptember 15. Az állás azonnal elfoglalandó.

Érsekújvár, 1911. július 31-én.

Grosz Sámuel
jegyző

Dr. Gúth Jenő
elnök

A vasvári congr. izr. hitközség előljáróságától.

Pályázat.

A vasvári congr. izr. hitközség ezennel pályázatot hirdet az **anyakönyvvezető-rabbi** állásra.

Javadalmazás: évi fizetés, az államsegélyt is beleértve, **2000 (kettőezer) korona**; a hitközség tetszése szerint, természetbeni lakás vagy 500 K lakbér, végül az itt szokásos mellékjövedelmek.

Pályázhatnak a budapesti rabbiszemináriumot végzett rabbik vagy a közeljövőben végzendő rabbijelöltek, akik magyar állampolgárok. A pályázati kérvények, a hitközség előljáróságához címezve, f. é. szept. hó 15-ig adandók be. Az állás lehetőleg mielőbb elfoglalandó.

Próbászónoklatokat csak a meghívandók tarthatnak, utiköltségeik megtérítetnek.

Kelt Vasvárott, 1911 augusztus hó 15.

Pártos Károly,
hitk. jegyző

Dr. Dénes Mór,
hitk. elnök

Az érsekújvári nyilv. m. polg. leányiskola igazgatóságától.

Pályázat.

Az érsekújvári congr. izr. hitközségtől fenntartott magán polg. leányiskolánál egy **nyelv-, történettudományi tanárnői** állás szeptember 1-től betöltendő. Fizetés évi **1500 korona**, amelyben **200** korona lakbér benne foglaltatik. Pályázótól megkivántatik, hogy szaktárgyain kívül rajz, esetleg ének tanítását is elvállalhassa. Előnyben részesülnek izraelita vallásu tanárnők. Pályázati határidő augusztus 15. Kellően felszerelt folyamodványok intézendők: Korányi Erzsébet, polg. isk. igazgatóhoz, Kispeszt.

A sepsiszentgyörgyi izr. hitközség előljáróságától.

Pályázat.

A háromszékvármegyei izraelita hitközség Sepsiszentgyörgyön a folyó évi szeptember hó 10-én betöltendő **kántori, sóchet ubódék balkoré** állásra pályázatot hirdet.

Pályázhatnak 40 éven aluli, kellemes, jó hanggal bíró, három elismert rabbi részéről képesített szigorúan vallásos kifogástalan előéletű egyének, kik a magyar nyelvet bírják. Kik az elemi iskolákban a hitoktatásra képesek: előnyben részesülnek. Évi fizetés **1200 korona**, természetbeni lakás, a sechitából megállapított rész és a szokásos mellékjövedelmek. A hitoktatásért állami tiszteletdíjat élvez. Képesítést, életkort, családi állapotot feltüntető okmányokkal felszerelt kérvények f. évi augusztus hó 25-éig az előljáróságához beküldendők.

Próbaelőadásra csak a meghívottak bocsájtának és az utiköltség csakis a megválasztottnak lesz megtérítve. A megválasztottat egyelőre egy évi próbaidőre szerződés köttetik.

Sepsiszentgyörgy, 1911 augusztus hó 3.

A hitközség előljárósága.

Az aszódi izr. hitközség elnökségétől.

Pályázat.

A főünnepekre egy jóhangu **מזמור** előimádkozó **kántort** keresünk. Sófár-kezelést kell bírnia. Fizetés **300 K**.

Pályázatok, alulírt elnökséghez f. évi augusztus hó 30-áig nyújtandók be.

Utiköltséget csak a meghívottnak térítünk meg.

Aszód, 1911 augusztus 14.

Dr. Hacker István,
hitk. elnök

A kunhegyesi aut. orth. izr. hitközség elnökségétől.

Pályázat.

A kunhegyesi aut. ort. izr. hitközségnél folyó évi szeptember 10-én betöltendő a **kántori és hitoktatói állás**.

Ezen állásra oly 40 éven aluli honpolgárok pályázhatnak, kik kitűnő előimádkozók, a vallástanítás terén már működtek s kik sóchet ubódék képesítésüket három elismert orth. rabbtól nyerték. A sóchet ubódék képesítéssel bírók előnyben részesülnek. A baromfimesztés képessége okvetlen kívánatos.

Évi díjazása **1000 (egyezer) korona** készpénz, természetbeni lakás, avagy annak ellenében **150 korona** s a szokásos mellékjövödelmek.

Képesítést, kort, családi állapotot és eddigi működést igazoló okmányokkal felszerelt kérvények f. évi augusztus hó 25-ig alulírt elnökséghez nyújtandók be. Próbaelőadásra csak a meghívott bocsáttatik. Utiköltségre csakis a megválasztott tarthat igényt 40 korona erejéig.

Kunhegyes, 1911. augusztus hó 9.

Solt Samu
hitk. jegyző

Schwarz Izidor
hitk. elnök

A faddi ixr. hitközség elnökségétől.

Pályázat.

Alulírott izr. hitközségnél egy **kántori állás** betöltendő. Ezen állásra pályázhat oly egyén, aki egyszersmind jó sóchet ubódék, kóréh és orth. rabbiktól nyert igazolványt tud bemutatni.

Évi fizetés **800 korona** és fél sechita, szabadlakás és mellékjövödelmek.

Pályázni óhajtók azonnal tartoznak fenti kellékekkel felszerelt és családi állapotukat igazoló okmányaikat, alulírott elnökségnek beküldeni.

Az állás f. é. szeptember 15-ig elfoglalandó és próbaelőadása csak a meghívottak jelenhetnek meg.

Utiköltségek a megválasztottnak lesznek megegyezés szerint megtérítve.

Fadd (Tolna-m.), 1911 augusztus 14.

Fischer Lipót,
hitk. elnök

Az apatini izr. fiókhitközség előljáróságától.

Pályázat.

Alulírt izr. fiókhitközségnél megüresedett **kántor és metszői állás** azonnal betöltendő. Feltételek: Magyar honos, nős, lehetőleg gyermektelen, sóchet ubódék képesítés, kellemes hang. Évi javadalmazás: **600 (hatszáz) korona** törzsfizetés, természetbeni lakás, a sechita jövedelem, circa **100 (száz) koronára** tehető és a szokásos mellékjövödelmek.

Sajátkezűleg magyar nyelven írt és hiteles okmányokkal felszerelt kérvények f. év augusztus hó 26-ig alulírt hitközség címére beküldendők.

Esetleges próbaelőadásra csak a meghívottak bocsáttatnak.

Apatin, 1911 augusztus hó 6-án.

Braun Hugó
jegyző

Dr. Bruck Mór
elnök

A kassai izr. statusquo hitközségtől.

Pályázat.

A kassai izr. statusquo hitközségnél a közeledő **בעל מוסף** ünnepekre egy szigoruan vallásos **בעל קורא** is, kerestetik. Vallásosságáról szóló személyi és egyéb okmányokkal felszerelt kérvények, alulírt alelnökhöz augusztus hó végéig intézendők.

Díjazás **400 korona**, utiköltségek csakis a felfogadottnak lesznek megtérítve.

Kassa, 1911 augusztus 15.

Grosz Adolf,
hitk. alelnök,
Szepsi-ut 11. sz.

Pályázat.

Gyermekeim részére — 5 elemi és 2 polg. iskolai növendék — oly **vallásos nevelőt keresek**, ki gyermekeimet a tanév végén egy nyilvános elemi, ill. polgári iskolában levizsgáztatja.

Amennyiben reflectáns nős és okleveles tanító, úgy **1000 korona** fizetést és természetbeni lakást kap. Nőtlenek — esetleg oklevél nélkül is — **300 korona** fizetés és teljes ellátásban részesülnek. Sikeres vizsgázás után, további **200 koronát** fizetek. Ajánlatok bizonyítványmásolatokkal f. évi augusztus 25-éig, *Buchinger Dávid, Kom.-Szemere* címre intézendők.

Most jelent meg

שירי בית יוסף

Nagykanizsai istentiszteleti énekek

cím alatt az egész évi imákat tartalmazó és 102 énekszám-ból álló zenemű (Cantor, chorus, solo, soli, recitative, orgonakisérettel vagy anélkül). — Szerzője és kiadója:

Kartschmaroff Leó, a nagykanizsai izr. hitközség főkántora.

A mű, (a szerző arcképével) elsőrangú kivitelben jelent meg.

Ára 20 korona. — Az összeg előleges beküldése vagy utánvét ellenében a szerzőnél megrendelhető.

Reggelizés előtt fél pohár Schmidthauer-féle

Igmándi

keserűvíz az elrontott gyomrot 2-8 óra alatt teljesen rendbe hozza. Használata valódi áldás gyomorbajosoknak székrekedésben szenvedőknek. Kis üveg 40 fill. Nagy üveg 60 fillér.

R. & C. ALTSCHUL

hochortig
konzessionirtes Pensionat
izr. junge Mädchen

Teplitz-
Schönau.

Wissenschaftliche und wirtschaftliche Ausbildung, Französin und Engländerin im Hause. Aufnahme auch von jungen Mädchen, die die Teplitzer Kur gebrauchen und von schulpflichtigen Kindern.

PROSPEKTE GRATIS!

PROSPEKTE GRATIS!

Nyilv. izr. reáliskola Vágújhelyen

Az ország egyetlen zsidó középiskolája. 50 éve van nyilvánossági joga. — Gondos valláserkölcsi nevelés. — Házi felügyelet. — Bővebb héber tanulmányok céljaira külön Talmud-Torah-tanfolyamok a főrabbi felügyelete alatt. Délutáni korrepetálás az igazgatóság ellenőrzése mellett.

A Vág völgy egyik legszebb pontja. Egészséges fekvés.

Mindennemü felvilágosítást ad **az Igazgatóság.**

E napokban jelenik meg! **IMAKÖNYV** az izraelita magyar iskolák számára.

I. rész: hétköznapra és szombatra.

A főbb imákat szószerint fordította, szertartási és történelmi magyarázatokkal ellátta, nyelvtani függelékkel kiegészítette: **Stein Májer Miksa** nagyszombati főrabbi.

Ezen imakönyv tartalmánál fogva elsőrangú tankönyv és a többi hittani segédkönyveket nélkülözhetővé teszi. Nemcsak népiskolák, de valamennyi középiskola használatára is kiválóan alkalmas. — Mutatványpéldányt K 1.20 befizetése ellenében bérmentve küld a kiadó:

HOROVITZ ADOLF, NAGYSZOMBAT

A debreceni izr. hitközség felügyelete alatt álló

„Deákotthon” izr. fiu-internátus Debrecen.

Az iskolák közelében a legkényesebb igényeknek megfelelően ujonnan épült és modernül berendezett nevelőintézet, melybe felvétnék Debrecen bármely középiskoláját (gimn., reál, polgári, kereskedelmi) látogató növendékek, akiknek lelkét műveli, tanulmányi előmenetelét szemmel tartja a kiváló tanerőkből álló vezetőség, melynek élén **Labancz Mihály**, felsőkeresk. iskolai tanár áll. — Minden irányban tájékoztató prospektust küld és felvilágosítással szolgál

az igazgatóság.

Templomi aranyhimzések készit művészies kivitelben olcsó árak mellett, rajzokkal díjmentesen szolgál

HERZ EMMA

Első magyar aranyhimző-telepe

az „Arany érdemkereszt és Román királyi jubileum-érem tulajdonosa.”

Ő cs. és kir. Fensége Augusztó főhercegnő udvari szállítója.
Ő cs. és kir. Fensége József főherceg kamarai szállítója.
Grand Prix nagy aranyérme és keresztje.

Kitüntette:

Országos Iparegyesület díszjelmével, továbbá London, Bécs, Budapest, Pécs, Miláno, Bukarest, stb. stb.

Budapest, IV., Deák Ferencz-u. 17.

Dr. LÁZÁR PIROSKA

felsőbb leányiskolája internátussal

BUDAPEST, V., Váci-körút 78. szám.

I., II. és III. emelet.

::::

Telefonszám 83—03.

Engedélyezte és nyilvánossági joggal ellátta a nagyméltósági vallás- és közoktatásügyi miniszter úr. Az iskola áll 6 osztályos felsőbb leányiskolából, elemi és a „Nők iskolájából.” Az intézet növendékei lehetnek bejárók, fél és egész bennlakók. (Higienikus ellátás.) Elsőrangú tanárok. Individualis nevelés. Angol, francia és német bennlakó nevelők. Zeneakadémiai előkészítő tanfolyam. A „Nők iskolájában” előkelő leányok tudományos, szociális és gyakorlati (háztartás, főzés, varrás) továbbképzésben részesülnek. A „Nők iskolája” teljesen pótolja a külföldi intézeteket.

koszt.

Dr. Lázár Piroska távollétében felvilágosítással és prospektussal szívesen szolgál Lázár Mórné Vihnyefürdő.

Schwarz Ignác

könyvkereskedése

Budapest, VI., Király-utca 8.

Templomi

aranyhimzések stilszerű

kivitelben. ::

Ünnepi- és

hétköznapi-

imakönyvek.

Legjobb mi-

nőségű se-

lyem-gyapju

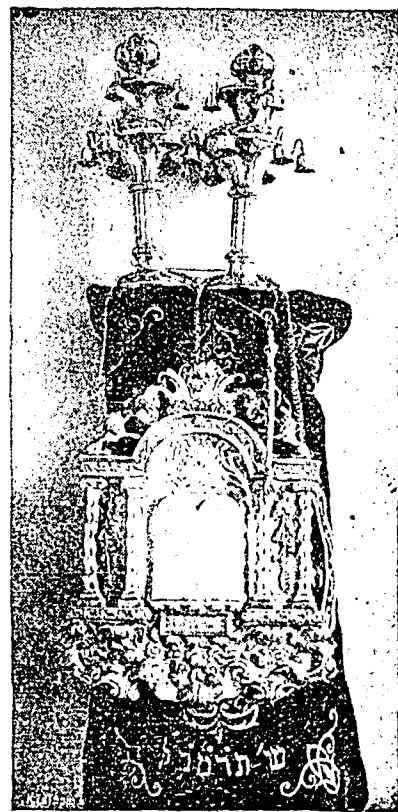
Taleszek,

arany, ezüst-

paszmányok

dús válasz-

tékban. :: ::

:: Uj és ::

használt

SEFER-

Thórak,

:: jótállás ::

:: mellett. ::

Valódi és

china-ezüst

Thóra-diszek

Legkedveltebb magyar nyelvű imakönyv,

RACHEL imák különféle K 2—16-ig.

kötésekben

Izraelita fiú-nevelde

Nagyszeben (Hermannstadt)

magyar- és németajku elemi- és középiskolai tanulók számára. Mérsékelt díjazás. Elismerő nyilatkozatokkal és prospektussal készséggel szolgál a tulajdonos

Ehrenkranz Salamon, középiskolai vallástanár.

FIU-INTERNATUS

Nevelőintézet ZENTÁN.

Gimnáziumi, elemi iskolai tanulók részére. Polgári, reál és kereskedelmi magántanulók elfogadtatnak. **Bentlakó tanári felügyelet. Korrepetálás.** Kötelező német és francia társalgás. Zene. Festés. Vívás. **Leggondosabb családi nevelés.** Kifogástalan ellátás. Igen kicsi, korlátozott létszám. Évi ellátás díja 600 korona.

Prospektust kívánatra küld a

Zentai Diákotthon igazgatósága.

TELEPHON 50.

Neumayer Fülöp

Budapest, V., Deák Ferenc-tér 1. (Erzsébet-tér sarok).

Ajánlja dusan felszerelt raktárát mindennemű belföldi és valódi perzsa-szőnyegek, függönyök, ágy, asztalterítők, takarók és átvetőkben. Hazai és egyéb gyártmányok. Minták és árajánlatok kívánatra ingyen és bérmentve.

Telefon II—21.

Telefon II—21.

ARANYOSI-féle

nyilvános felső kereskedelmi iskola

Budapest, V., Nagykorona-utca 13.

Bizonyítványok államérvényesek. Egy-éves önkéntességi jog. Az intézet internátussal van összekötve. Részletes program ingyen és bérmentve.

Elegáns vendéglő

a nyáron át kerthelyiséggel.

Újjonnan berendezve. — Izléeses jó ételek. — Kitűnő italok. — Lakodalmak és ünnepélyek alkalmával külön bejártu díszes szalon.

NEIGER J. BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 4.

A pesti izr. hitközség vallástani iskolakönyv-kiadványai.

Az izr. vallásoktatás országos tanterve alapján szerkeszti MUNKÁCSI BERNÁT dr., a pesti hitközség tanfelügyelője.

Az elemi iskolák számára.

1. sz. Az izraelita vallásoktatás elemi iskolai vezérfonala. I. rész. *Képes Héber Olvasókönyv.* A héber betűk ismertetése olvasási gyakorlatokkal. — Vallástani alapfogalmak. Bibliai történet Ábrahámig. Szemelvények a héber imádságkönyvből. Az I. o. számára írta: KONDOR IGNÁC. Ára kötve 70 fillér.

2. sz. II. rész. *Izrael törzsatyái.* Bibliai elbeszélések a Tóra Első könyvéből, képekkel. Vallástani alapfogalmak. Héber olvasási gyakorlatok. Szemelvények a héber imádságkönyvből fordításokkal. A II. oszt. számára. Írta: RÉVAI MIKSA. Ára kötve 1.—

3. sz. III. rész. *Izrael története a honfoglalásig.* Bibliai elbeszélések a Tóra II—V. könyveiből, képekkel. Szemelvények a héber imádságkönyvből fordításokkal. A III. o. számára írta: GYÖRI ADOLF. Ára kötve 1.—

4. sz. IV. rész. *Izrael története a honfoglalástól a második jeruzsálemi templom felépítéséig.* Bibliai elbeszélések a Szentírás történeti könyveiből, képekkel. A zsidó vallás- és erkölcs-tan elemi ismertetése. Szemelvények a héber imádságkönyvből fordításokkal. A IV. o. számára írta: WEBER SOMA. Ára kötve 1.30.

5. sz. V. rész. *A zsidók története a babiloni fogságtól napjainkig.* Több képpel. Szemelvények a héber imádságkönyvből fordításokkal. Az V. és VI. osztály, valamint az alsó-foku ipar- és kereskedelmi iskolák számára írta: LÉVAI IZOR. Ára 1.60.

A közép-, polg. és felsőbb leányiskolák számára.

6. sz. Bibliai Olvasmányok. I. rész. *A Tóra Öt Könyve.* Héber szemelvényekkel, vallástani és nyelvi magyarázatokkal, számos képpel és Izrael pusztá vándorlásának héber-magyar térképével. Az I. o. számára írta: DÉKÁNY GÉZA dr. Ára 2.50.

7. sz. Bibliai olvasmányok. II. rész. *A Szentírás Történeti Könyvei* a honfoglalástól a babiloni fogságig terjedő korszakból. Eredeti szövegben s magyar fordításban közölt szemelvényekkel a Tóra II—IV. könyveiből, vallástani és nyelvi magyarázatokkal, számos képpel és a Szentföld héber-magyar térképével. A közép-, polgári és felsőbb leányiskolák II. o. számára írta: WEISZ MIKSA dr. Ára 2.50.

8. sz. Bibliai olvasmányok. III. rész. *Az asszír korszak prófétai könyvei.* Az egyes próféták korviszonyait és működését tárgyzó bevezetésekkel, eredeti szövegben a magyar fordításban közölt szemelvényekkel, tárgyi és nyelvi magyarázatokkal. A közép- és felsőbb leányiskolák V., valamint a felső kereskedelmi iskolák alsó osztálya számára írta: NEUMANN EDE dr. Ára 2.40.

10. sz. *A zsidók története.* I. kötet. *A babiloni fogságtól a Talmud befejezéséig.* Írta: SCHÖN DÁVID. A közép-, polgári és felsőbb leányiskolák III. oszt. számára. Ára 2.—

11. sz. *A zsidók története.* II. rész. *A Talmud kortól napjainkig.* Eredeti szövegben s magyar fordításban közölt szemelvényekkel a Tóra Ötödik könyvéből és a liturgiai zsolnárokból, továbbá nyelvi magyarázatokkal és számos képpel. A közép-, polgári és felsőbb leányiskolák IV. osztálya számára írta: BÜCHLER SÁNDOR dr. Ára 2.20.

Hevesi Simon dr. Vallástani előkészítő, a konfirmáns leányok számára. Ára 40 fillér.

Weiszbürg Gyula dr. A biblia könyvei, tartalmi ismeret, bevezető fejezetekkel és szemelvényekkel, 2-ik jav. kiad. Ára 1.60.

Templomi énekek. Kiadja a pesti izr. hitközség. Ára 50 fill. Régi sorozat. 2. sz. Szemelvények a prófétai könyvekből. Bevezetéssel, tárgyi és nyelvi magyarázatokkal. Írta: FRISCH ÁRMIN dr. Ára 2.50.

8. sz. *Zsidó Vallástörténet.* II. kötet. Írta: NEUMANN EDE. Ára 1.60.

A fenti kiadványok kaphatók:

LAMPEL RÓBERT könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) Részvénytársaságnál
BUDAPESTEN, VI. kerület, Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.

Izraels.

Ép akkor, amikor Németalföld nagy művésze, *Teniers* Dávid háromszázados emlékét készül megünnepelni, egyik legjelesebb élő festője, a nemzetközi képzőművészet nesz-tora, *Izraels* kezéből hullott ki az ecset, melylyel hatalmas egyénisége bélyegét örök időkre rá tudta nyomni hazája művészeti fejlődésére. A genre-festészet, a helyzetek anek-dotikus vonásainak könnyed megragadása és visszaadása, mintha egy idő óta lejárt irányt képviselne a modern mű-vészettörténeti fejlődésben; de *Izraels* bebizonyította, hogy ez nem annyira a műfaj jelentőségén, mint inkább műve-lőinek erején mulott eddig, hogy kis körben is lehet valaki nagy mester s hogy érzés, szenvedély, erő a genre-képekben is megtalálhatja a tért az érvényesülésre. Ebben ő csak megerősítette azt, amit *Fritz Uhde* s mások is oly meg-győző erővel tolmácsoltak s ezért, mint őket, *Izraels*t is a legmodernebb irány képviselői közé kell soroznunk, aki a *pleinairben* úgy, mint az impresszionista művészetben is, új utak megsejtője volt s akinek modern stylusa karcaiban és aquarelljeiben is visszatükröződött.

Mint ősholland zsidó család sarja a németalföldi művészet legszebb tradícióit egyesítette magában; rajza és ecsetkezelése azon a nyelven szól hozzánk, mely a német-alföldi iskola legjobbait szólaltatta meg. Klasszikus „Varró-iskolája”, a holland zsidóság életéből vett megkapó jele-netei, zátonyparti hangulatai, megannyi lyrai gyöngyei egyéniségének s Európa és Amerika minden nagy kép-tárában és magángyűjteményében megérdemelt helyet találtak mint gazdag örökei hatvan éves művészi multja munkás-ságának s élő cáfolatai annak a sokszor hangoztatott hamis tételnek, mintha a zsidó lélek a plasztikai művészetek kifejezési módjaira nem termett volna rá.

Joseph *Izraels* 1824. január 27-én született a hollandi Groningenben, mint jómódu pénzváltó fia. Családja a XVIII. században vándorolt ki a hannoverai Kick hely-ségből a németalföldi Meppelbe s dédapját már Gronin-genben találjuk, amint a helység többi izraelitáival tiltakozik Schaap metszőnek letelepedése ellen kenyérféltésből. Ér-dekes, hogy a Schaap-ivadékok később ügyvédséget foly-tattak s egyik leszármazójuk épen Joseph *Izraels* felesége lett.

Az öreg *Izraels* a Vismarkton lakott egy szép házban s mint szülői és nagyszülői, maga is előljárója volt a zsidó hitközségnek. A fiait gondos nevelésben részesítette, úgy hogy egyikből később amsterdami orvostanár lett, a másikkól bankár, míg a harmadik, Joseph, a művészi pályát választotta.

Pedig az öreg *Izraels*nek legszebb álma az volt, hogy fia egykor rabbi lehessen, azért éveken át taníttatta a héber tudományokra, hogy a Talmudban minél nagyobb jártasságra tegyen szert. Egyszerre azonban megváltoztatta nézeteit s fiát maga mellé vette, hogy az üzletnek nevelje. S az engedelmes fiu meghajolt atyja akarata előtt, számolt és könyvelt, anélkül azonban, hogy lemondott volna lelke mélyén ápoltt eszményéről és komoly életcéljáról, hogy művészsze képezze ki magát.

Kezdetben ugyan atyja határozott ellenzésével talál-kozott ebbeli törekvésében, de sikerült azt végre leküz-denie s tanulmányait Amsterdamban *Krusemann*nál kez-dette meg, aztán két évig *Picot*-nál folytatta Párisban. Eleinte a történeti képirásnak szentelte magát, de ez idő-ből való alkotásai még kevés feltűnést keltettek, habár részleteikben a rendkívüli hivatottságot már ezek is elárul-ták. Művészete megérett teljét csak akkor fejtette ki *Izraels*, amikor a naturalismus zászlóvivőjeül szegődött s a minden-napi élet ábrázolásának lett szószólójává.

Pályájának ez a szaka meglehetősen későn, 1870-ben köszöntött csak be, amikor Hágába költözött; innen datá-lódik művészetének fénykora s az a nagy befolyás, melyet az ifjabb művésznemzedékre tudott gyakorolni. Gyöngéd, finom kis képekbe foglalta bele a holland-tengerpart báját s az ott kifejlődő hétköznapi élet skizzei foglalkoztatták ecsetjét oly tökélylyel, aminő csak a legritkábban adatott istentől kegyelt művésznek is. Pedig nem annyira egy benső sugallat, mint inkább életének külső kényszere vezette rá *Izraels*t erre a genre-ra, amelyben a legnagyobb élő mes-terekkel említhető ma egy sorban. Az inség nehéz küzdel-meit kényszerítették arra, hogy Hágát elhagyja s a tenger-parton keressen magának olcsó menedéket. Itt élt azután a holland falu csöndes környezetében csupán művészi eszméinek, amelyek lassanként új irányt vettek: a bibliai tárgyak kezdtek lekötni érdeklődését s egyénisége ebbeli átalakulásának nevezetes emléke az amsterdami muzeum-ban levő nagy festménye: „Népének fia”.

Az amsterdami muzeumnak ez az ékessége minden-nél jobban definiálja, mit értsünk zsidó művészet alatt. Egy zsidó zsibárus, szegényes boltjában, a küszöbön, körül-véve ócska ruháktól, értéktelen holmiktól. Ott ül, kezeit keresztbe téve, fején kis sipkával, Rembrandt aranyos lazur-jára emlékeztető félhomályban. Nem egy epizód-alak, nem egy avult novella-tárgy, hanem valóságos belső élmény, ép úgy, mint a „Temetés”, melyen az anya alakja, ölében siró leánya fejét tartva, élesen válik ki a sötét háttérből, míg az ablakon át beözönlő napsugár ríktó világításba helyez egy férfi-csoportozatot, mely a koporsót emeli ki a szobából; — vagy mint a budapesti szépművészeti mu-zeum *Izraels*-darabja, egy hollandi halászkunyhó interieurje, két egymás mellett ülő férfialakkal, kik közül egyiknek ostora elárulja a fuvarost, míg a másik alighanem férje a földön az izzó üst előtt guggoló nőnek.

Ebben az időben már szerencsésen lerázta magáról a francia klasszikus iskola, *Horace Vernet*, *Delaroche* ha-gyományait, amelyek első műveit, „Hamletet és anyját”, „Hallgatag Vilmost”, „Pármái Margitot”, „Nassaui Móricot atyja holtteste előtt” stb. inspirálták. Önállóságát a holland táj impressiója keltette fel, azoknak a tárgyaknak és embe-reknek átértése és szeretete, melyek minden időben oly ha-tással voltak a kis Németalföld művészeire. *Izraels* költői lelke megsejtette a környezete közvetlenségében rejlő mű-vészti értékeket. A Harlem melletti Zandvort nevű kis ha-lászfaluban való tartózkodása, hova 1848-ban betegségé-ből üdülni ment, föltárta előtte a folyton megújuló tenger, a nagyszerű ég alj látványát s megszerette a tenger sze-gény munkásait az ő „csunya, szegény, töpörödött alak-jaiban”, amint maga nevezte el, s vonzalma irántuk azóta sem gyöngült.

Igy fedezte fel művészete csodás víziójával a holland népéletnek ezeket a tösgyökeres alakjait, halászokat, pász-torokat, tengerészeket, a mezőn dolgozó vagy tüzhelyeik mellett kucorgó pórnöket, akiknek földhözragadtságából a költészet nemes zománcát, az emberi sors tragikus nagy-ságát tudta kiéreztetni. Ugy jellemezte őket, mint a milye-nek, a magok egyszerűségökben, keresettség, póz nélkül. Mint a nép festője távol áll minden deklamációtól, tisztán közvetlenségével hat s ebben rokon a néplélek mysteriumá-nak másik nagy megértőjével, *Meunier*-vel. Ez a művészi eszmekörét tükrözik vissza a „Falatozás”, a „Csöndes be-szélgetés”, „Elválás előtt”, „A csizmadia”, a „Bölcső”, a „Tenger gyermekei”, a „Falu szegényei”, a „Pásztor”, a „Csónak”, a „Katwyki árvaház belseje” stb. genreképei.

Egyéb művei közül ismertebbek „A beteg és egész-séges anya”, „Hazatérés a mezőről”, „Egyedül a nagy-

világon" (a haarlemi muzeumban), „A nagymama vigasztalása" és még sok más, főleg bibliai tárgyú vagy gyöngéd idyll, amint a világtól elvonult magányában ott a tengerparton lelkét megihlették. A rézkarcban is nagy sikereket ért el, de legtöbb műlapja magánosok birtokában van, mint keresett műtárgy. Az utolsó berlini szecessziós kiállításon a mester egy önarcképe keltett figyelmet és elragadtatást technikai bevégeztségével, amely soha sem ragyogott fényesebben, mint ebben az önarcképben. Méltán hasonlították össze Izrael művészetét *Rembrandtéval*, mert ha nem is teremtett vele mindenben egyenlően értéket, de minden alkotásából benső naivitás s az egyszerű kifejezés utáni törekvés csendül ki, mely a mindennapi életet is új színekben mutatja elénk. És valóban Rembrandt birta egész hódolatát és csodálatát. Nemcsak ifjúságában készített kopiákat róla, hogy magát gyakorolja, hanem tanulmányt is írt az „Éjjeli őr" festőjéről születése háromszázados évfordulója alkalmából.

1848-ban tért vissza Izraels Hollandiába, Amsterdamba, ahol már akkor egyik fivére, mint orvos, volt megtelepedve. Két évre rá a még ma is fennálló „Arti et Amicitiae" műegyletnek sikerült eladni egyik történelmi festményét, „Oldenbarnevelt levelét", 800 forintért, ami akkor takaros összeg volt, habár messze is állott a legutolsó évek fényes tiszteletdíjaitól, az 50—100,000 forintoktól, melyekkel legutóbb képeit fizették. 1862-ben a londoni kiállításon „Hajótöröttjei" nagy elismeréssel találkoztak, pedig akkor már Anglia fölfedezte Turner-t, Franciaországban pedig a barbizoniak, Rousseau, Daubigny, Corot aratták babérait. 1870-ben aztán Izraels végleg Hágába költözött, ahová nemsokára követte az egész németalföldi festő-kolónia, a három Maris, Mesdag, Maurer, Neuburys, Boosboom stb. Ezek képezték művészi környezetét, mert Van Goghot sohasem tudta egész jelentőségében méltányolni, ép úgy ahogy Böcklin fantáziája iránt is hideg tartózkodással viseltetett.

1909. január 27-én érte meg Izraels 85-dik születésnapját s ez alkalommal meleg ovációkban részesítették a már hajlottan típegő kis aggastyánt, aki késő aggkoráig nem szünt meg dolgozni hágai csinos házában berendezett műtermében. Pedig már a járás is nehezebbre esett az utóbbi időben, de azért mindennap lehetett látni mélyen fejébe nyomott kalapját, szemüvegei alól barátságosan mosolygó nyájas arcát, fehér haját, göndörödő fehér szakállát, sovány kezeit és magas homlokát, amint házgondozónője karján, botjára támaszkodva, feltűnő görbeségű lábain rendes sétáját végezte a hágai *Boschon*, hogy aztán újra műtermébe zárkozzék. Mindennap megtette, még az utóbbi időben is, rendes útját Scheweningenből Hágába a gőzvasúton, munkájára menve, mialatt átfutotta a legújabb könyveket, melyek megnyerték érdeklődését. De ebben is egyéni és eredeti volt. Ép annyit tépett ki könyveiből, amennyire szüksége volt az uton az olvasáshoz. Ily módon egész bibliotékája a papirkosárba vándorolt lassankint.

A könyveken kívül kedvelte még a jó szivart is s a sakkot. Látni kellett szürke szemei felvillanását, ha egy sakk-partit sikerült megnyernie. Ilyenkor összetette kezeit és büszke, diadalmas mosollyal vetette hátra magát székeben. Kollegáit sohasem kritizálta, ezt az ifjabbakra hagyta. „Ne beszélj, hanem dolgozz — volt a jelszava, — a munka olyan fáradságos és nehéz, hogy egész életünkben sem fogunk ki belőle."

S valóban ő négy generációra valót dolgozott. Legutóbbi spanyolországi útjának is egy könyv maradt gyümölcse, melyet „Spanyolországi utam" címen adott ki s melyre csaknem gyermetegül büszke volt. Csodával volt határos ez a 85 éves aggastyán, aki az idegölő hajsza, a

tomboló akarnivágyás modern napjaiban is megmaradt az ő ó-testamentomi egyszerűségében, elpusztíthatlan életkedvvel, energiával és bizalommal csöndes műterme magányában élve ideáljainak.

Zsidósága nem volt üres szó Israelsnek, nemcsak abban nyilvánult ez meg, hogy a szombatot mindig betartotta s e napon soha műtermébe sem lépett, ellenben minden péntek este fürdőt vett, ünneplőbe öltözött és zsidó családokat látogatott, meg hanem egész race-aban, vérbeli meggyőződésében, szemléletében és érzékleti módjában. Tanui azok a sorok, melyekkel már említett spanyolországi utleírásában egy marokkói házacskaiban tett látogatását vázolja, ahol nem mert egy lépést sem mozdulni. „Amint így tétováztam — beszéli — egyszerre héber nyelvű megszólítást hallottam. Tovább mentem és szintén héberül, hollandi zsidónak ismertettem meg magamat. Egy sötét térbe léptem be, melyet csak egy kis, hosszukás, vízszintesen fekvő ablak világított meg; jobban mondva, egy négyszögletű lyuk, melyet éjjel, vagy zivatarban el lehetett zárni. Élesen süttött a nap a négyszögű résen át s a kőpadozatra vetette világát, a nyílás közelében hosszú asztal állott ferde lábakon s rajta nagy fehér pergamen feküdt, mely csaknem az egész asztalt elborította, s tekercsben lógott alá. Ott ült az asztalnál a zsidó törvénytekercs-író, mindkét karját a pergamenre támasztva s fejedelmi fejét felém fordította. Pompás arc volt, finom és átlátszó, halvány, mint az alabástrom, kicsiny és nagy redők futottak össze szemei és nagy, hajlott orra körül. Fehér tarkóját fekete sapka fődte s hosszú sárgásfehér szakálla nagy fürtcsomókban feküdt meg a beírt pergamentet. Valami pamlagszékekben ült, hát nélkül s két mankó hevert mellette a földön. Ezek segítségével bicegett velem a nyílt lépcső-fedélre. Ott gyékények voltak a földre téve, melyekre lebocsátkozott s kért, hogy üljek melléje. Így ülve, előttem az idegen földdel, mellettem a hosszusakállu aggastyánnal, a marokkói lapos föld gyékényeken, úgy rémlett nekem, mintha e pillanatban oly világban élnék, amelyről valaha álmodtam."

Igy írt Joseph Israels s már írása maga is elárulja, a színnek és rajznak milyen mestere volt, nemcsak az ecset, hanem a toll kezelésében is. A nagy német festő, *Max Liebermann*, aki büszkén nevezte magát Israels tanítványának s emléket biográfiában, kritikai monográfiában is megörökítette, egy visszaemlékezésében, melyet az elhunytak szentel, beszéli, hogy évekkel ezelőtt, amikor egy Hannover határszéli faluban együtt voltak, egy egyszerű parasztot látott Izraelshez lépni, aki keresetlen őszinteséggel adta elő, hogy fölismerte a mestert a lapokban megjelent arcképe után s szeretné megszoritani kezeit s elmondani gyermekeinek, hogy beszélt Izraelssel.

Ilyen nagy volt az elhunyt művész népszerűsége, akit, ha megszokott fürdőhelyén, Scheweningenben sétára indult, öregek és ifjak kalaplevéve üdvözöltek. De maga Izraels is a megtestesült szeretetreméltóság volt s szívélyes, lekötelező modora mindenkit egyaránt elvárásolt. Beszélt németül, hollandul, franciául és angolul, a bibliát, mint volt rabbinus növendék, eredeti nyelvén tudta idézni, ép úgy Góthét, Heinét és Shakespearet. Alig jelent meg számottevő irodalmi újdonság, melyet rögtön el ne olvasott volna. Mert semmi emberi sem volt tőle idegen s bár a művészetben a *Millet*-khez, *Corot*-khoz állott közelebb, *Manet* érdemeit sem kicsinyelte s mikor 1900-ban Párisban egy retrospectiv kiállításon *Manet* „spárgáit" látta, meggyőzötve írta Liebermannhoz egy levelező-lapon: „vous avez raison". Igaza van.

Fia, *Izraels Izsák*, már hosszabb idő óta aggódva látta atyja egészsége rohamos gyöngülését. De csak utolsó születésnapján vált egy könnyű hülés következtében állapota

fenyegetővé, ami azonban nem akadályozta, hogy tisztelgő látogatóit örömmel lássa magánál. Egyszer már halálhíre is elterjedt. A legutóbbi napokban aztán a szokatlan hőség még súlyosbbitotta állapotát s előidézte váratlan halálát. Kevesen tudják, hogy Rembrandt híres festményének, az „Éjjeli őr”-nek az amsterdami muzeumban a múlt télen szenvedett sérülése következtében szükségessé vált restaurálásánál is Izraels véleményét fogadták el irányadóul.

A Rothschildok.

A végzet adóját szegénynek, gazdagnak egyaránt le kell róni, nincs alóla kivétel senki, ha még oly hatalmas is. A milliók által irigyelt, pénzben, földi javakban oly határtalanul dús Rothschildok soraiban is kegyetlen rendet vágott a halál az utóbbi pár év alatt. Új emberek léptek a régiek örökébe, új eszmékkel, friss tetterővel, ámde azok a szolid és konzervatív üzleti elvek, melyek a Rothschild-ház világszerte elismert tekintélyét és pozícióját megalapították, változatlanul maradtak. Hatalmas pénzintézetek támadtak azóta, mint a Deutsche Bank, a Credit Lyonnais és még sok más, a Rothschildok prestige-e azonban semmit sem csökkent, legendás hírnevük ugyanaz maradt, mint a modern pénzgazdaságon alapuló tőke korlátlan erejének symboluma. Mint egy nagy családi tröszt, kormányozzák a Rothschildok ma is a nemzetközi pénzpiacot, amelyen tudtuk és akarattuk nélkül fűszál sem mozdulhat.

Ez persze nem jelenti azt, hogy módszereiket és üzleti politikájukat a Rothschildok is ne alkalmazták volna időről-időre a kor igényeihez és a gazdasági élet változó törvényeihez. Az a nagy fordulat, mely újabban úgy Amerikában, mint Európában a termelőknél és fogyasztóknál mind közelebbi és közvetlenebb érintkezésbe hozatalában s a közvetítőknél mind teljesebb kiküszöbölésében nyilvánul, a Rothschildokat is lassan-lassan a spekuláció teréről a nagy ipari vállalkozásokra ragadta át, úgy hogy ma már a Rothschildoknak nem csak szövőgyáraik vannak Lancashireben, kőgyárai Sheffieldben, hanem azonkívül hatalmas ültetvényei Jamaicában, kaucsuktelepei Braziliában, szövőszékei Perziában és Indiában, ólombányái Spanyolországban, terjedelmes erdőségei Szibériában, malmai a Meuse-ön, aranybányái Afrikában, ingatlanai és egész városai Newyorkban és Ausztráliában s áruházai mindenütt a világon.

De nem ingatta meg hatalmukat s befolyásukat az a nagy változás sem, mely az államok hiteligazdasága terén egészen új helyzetet teremtett azóta, hogy Franciaország először kísérelte meg és pedig, mint tudjuk, fényes eredménnyel, az államkölcsonök megkötésénél, a magánbankcégek kikerülésével, a megtakarított kistőkékhez fordulni s a járadék-kibocsátás útján fedezni szükségleteit. Ez a rendszer, mely a kis kapitalistáknak is módot nyújtott pénzük biztos és gyümölcsöző elhelyezésére, ha csökkentette is a Rothschildoknak, mint az államok és fejedelmek egykori magánbankárainak a kölcsonök előlegezése fejében járó provizióit és nyereségeit, de nem korlátozta lényegesen e téren kifejtett tevékenységüket sem.

Ismeretes az a szerelmi tragédia, mely a múlt év őszén a bécsi Rothschild-ház fejének családi körében lejátszódott s mely a család szemefényének, öt közül a legifjabb fiúnak, Oszkárnak kezébe adta az öngyilkos fegyvert. Ezt a megrázó katasztrófát nem tudta elviselni a mélyen sujtott apa, *Rothschild Albert* báró s ez idézte elő ez év febr. 10-ikén bekövetkezett halálát is. Szíve

megtört fia elvesztése fölötti fájdalmában s halálával a bécsi ágról a londoni ágra szállt át a családi senioratus.

1905-ig ez a senioratus a párisi ág fejét, *Rothschild Alfonz* bárót illette, ugyanazt, akinek neje, *Leonora* bárónő, szintén Rothschild-leány, pár hó előtt hunyt el. Ismeretes ugyanis a Rothschildoknak az a szokása, hogy támaszkodva frankfurti ősük végakarati tanácsára, lehetőleg egymás közt házasodnak, vagy ha nem találhatnak megfelelő élettársra maguk közt, agglegények maradnak. Így vette nőül *James* báró, a párisi cég egykori feje, unokahugát, az angol *Lionel* báró első unokanővérét, míg ennek egyik leánya, *Eveline*, a bécsi ágból származott *Rothschild Ferdinánd* felesége lett, a másik pedig, *Leonora*, *Rothschild Alfonzné*.

A néhai *Alfonz* báró nevezetes szerepet vitt Franciaország közéletében s míg ő élt, benne összpontosult a Rothschildok fénye és hatalma. Ferrierei-i kastélya nemcsak Franciaország legszebb kastélyainak egyike volt, de nevezetes történeti színhely is, amennyiben itt volt a francia-német háború és Páris ostroma alatt a németek főhadiszállása, itt játszódott le a megrendítő dráma, mely Páris kapitulációjával végződött s itt hullatott *Jules Favre* könnyeket a vaskancellár előtt Franciaország megaláztatásán. Itt szabta meg a diadalmas ellenség a béke drákói föltételeit, a rengeteg hadisarcot, melynek előteremtésében *Rothschild Alfonz* bárónak elévülhetlen érdemei vannak. Ő dolgozta ki erre a tervet s e célból hónapokon át éjjel-nappal dolgozott személyzetével. De a dolog fényesen sikerült s Franciaország hitele sértetlenül állta ki az ötmilliárdos hadikárpótlást. Jellemző a *Rothschild Alfonz* személyét övező köztisztelőre, hogy kastélyát még a Franciaországon kiméretlenül keresztül gázoló ellenség is respektálta. Egyetlen tégláját nem érintették, vadaskertjében egyetlen vadnak nem esett bántódása.

Mint sok külön, *Rothschild Alfonz* báró is babonás volt s különösen a 13-as szám iránt viseltetett ellen-szenvvel. Mikor nősült, Rue St.-George-i lakása véletlenül ép ezt a számot viselte. Nem is költözött bele, míg újra nem számozták s azután sem bontott fel soha olyan levelet, amely a régi szám alá volt adressálva. Sok baja volt a névtelen fenyegető levelekkel is. Egyszer csak nagynehezen tudta elkerülni a gyilkos kéz általi halált. Pokolgépet küldtek neki levélben, de a levelet tikára bontotta fel, akit a robbanó bomba borzasztóan megcsonkított. Megérte azt is, hogy Rue Laffitte-i irodájába fájának elnyomói, az oroszok, kalaplevéve járuljanak kölcsönért.

A párisi cég élére *Alfonz* báró 1905-ben történt elhalálozása óta, kinek öccse, *Gusztáv* éi még, de öreg és gyöngye, utóbbinak fia, *Róbert Fülöp* került. De *Alfonz* báró 1845-ben született másik fivérének, *Edmund*-nak is van két fia, *James* és *Móricz*, akik szintén tetőtől-talpig üzletemberek s csak az üzletnek élnek.

Ne feledjük megjegyezni, hogy a Rothschildok tökéletesen aszimilálódnak faji vonásokban is azzal a nemzettel, melynek körében élnek. Így p. o. az angol *Rothschild lord* tökéletes angol típus, akit sokan Salisbury lorddal tévesztenek össze; a frankfurti ház tagjai egész szőke germánok, a párisiak pedig tipikus franciák.

Érdemes egy tekintetet vetni ezek után a nemzetközi pénzpiac királyának londoni rezidenciájába, ahol ugyszólván az egész világot behálózó bonyolult üzleti érdekek legfőbb szálai összpontosulnak s ahol most, mint mondók, *Rothschild Albert* báró halála után, *Rothschild lord* egyuttal mint a család seniorja is uralkodik. Ha elhagyjuk az angol bank egyszerű, alacsony,

ablaktalan épületét, a Lombard Street-on át a St-Swithin's Lane-be érünk, mely oly szűk sikátor, hogy egy társzekér el sem fér benne. Ez utca közepén egy kapu szűk udvarba nyílik, mely egyszerű téglapülettél véve körül. Ez *New Court*, a Rothschildok igénytelen rezidenciája. Tökéletes ellentéte a newyorki pénzvilág fejedelmei Wall Streeti emeletes márvány-palotáinak. Az ajtón még ott van az első alapító neve „N. M. (Nathan Mayer) *Rothschild & Sons*” és semmi sem árulja el, hogy a világ leghatalmasabb pénz-dynastiája székel itt.

Átme gyünk az udvaron s néhány, hivatalnokokkal telt irodán át egy egyszerű, magas mennyezetű terembe érünk, középen két cicomázatlan íróasztallal s oldalt egy harmadikkal. A középső asztalok egyikénél, szemben az ajtóval, rövidre nyírt, fehér szakállas, középtermetű férfi ül, éles, átható szemekkel, melyek mintha egyenesen a dolgok velejébe furódnának s erős állkapcsokkal. Ez *Rothschild lord*.

Sokan jellemezték úgy, mint hideg, parancsoló férfit. Pedig ez csak külső látszat. Érdeklődését a társalgás témája iránt kérdésekbe öltözteti, ez a módszere, melylyel a dolgok okait szereti kifürkészni. Erősen konzervatív gondolkodású, aki nagy tökélyre tudta fejleszteni a hallgatás művészetét, azért nem is engedte magát meginterjувoltatni soha; de azok előtt, akiknek igazán dolguk van vele, közlékeny. Üzleti ügyekben egyre jönnek-mennek nála s mindent egy szóval, vagy fejbiccentéssel intéz el. Főfoglalkozása fölhalmozott roppant vagyonának személyes adminisztrálása. De nem történhetik egyetlen fontosabb lépés a világon bárhol a család tagjai részéről, mely íróasztalán keresztül ne vezetne.

Elmondtuk már más alkalommal, hogy ő az első zsidó Angliában, aki a felsőházba bejutott. Peerségre emeltetését megelőzőleg husz éven át képviselte szabad- elvű programmal a parlamentben az aylesbury-i kerületet. A megboldogult Edward király benső barátja volt s *sir Ernest Cassell*el együtt ő végezte körül a bankáriteendőket. Üzlete rovására sohasem engedett helyet a szórakozó gyönyöröknek, de jótékonyága, tudjuk, egyenesen fejedelmi.

Vele szemben öcsce s cégtársa, *Rothschild Leopold* ül. Nem oly imponáló alak, mint ő, de sima, nyájas modora harmonikusan egészíti ki bátyja látszólagos ridegségét. Ő örökölte atyjától a gunnersbury-i híres parkot, de birtoka van Buckinghamshire-ben is s kedvenc passiója a lótenyésztés, melyet newmarketi ménésében intenzíven üz. Ő a legifjabb fivér s felesége *Achil Perugia* trieszti bankár leánya.

A másik fivér, *Rothschild Alfréd* a szögletben álló íróasztalnál foglal helyet; ő a család dilettánsa s az üzletben való részvétele inkább csak névleges. Legényember maradt s a tudomány köti le leginkább érdeklődését. Remek képtára van s műkincseinek részletes leírását magánhasználatra két kötetes műben adta ki.

Angliában él aztán az elhunyt Albert báró öcsce, *Ferdinánd* is, aki, mint már említettük, *Lyonel* báró leányát, *Evelinet* vette nőül s házassága után angol alattvaló lett. A cég üzleti tevékenységébe azonban nem foly be s kizárólag a társadalmi reprezentációs feladatoknak él waddesdoni kastélyában, Buckinghamshire-ben, ahol VII. Edward király is, még mint walesi herceg, gyakran volt vendége s itt történt vele az a szerencsétlenség is 1898-ban, hogy térdkalácsát eltörte. *Ferdinánd* báró a parlamentnek is sok éven át volt tagja, mint az aylesbury-i kerület képviselője.

Kik lesznek a jövő Rothschildjai? — talán van olyan érdekes erről is tudnunk valamit, mint arról, hogy milyen kilátások és remények fűződnek egy-egy apróbb trón várományosához. Az angol ház fejének örököse Rothschild lordnak 1877-ben született második fia, *Nathaniel Károly*, akiben atyjának üzleti érzéke szerencsésen egyesül Alfréd nagybátyjának tudomány-szeretetével s aki már is több entomológiai tanulmányával vált ismertté. Annak oka, hogy a londoni cég vezetése a másodszülöttre néz ezuttal, semmi egyéb, mint hogy az idősebb fiu, *Lyonel Walter* nem szorosan vett üzlet-ember, sőt nem is társa a cégnek, hanem kizárólag a tudományoknak élő nőtlen ember. Kedvenc szakja a zoologia s a család Tringben fekvő birtokán nagyszerű állatkertet tart fenn. Könyveket is írt már e tárgyról.

*Rothschild Leopold*nak három fia van: *Lyonel Nathaniel* csak a társaságnak élő ember, továbbá *Evelyn* és *Antal Gusztáv* mindketten élénk kereskedelmi szellemű üzletemberek.

A bécsi Rothschildok örökebe Rothschild *Alfonz* és *James* bárók léptek. Mindkettő most van a harmincas évek elején s üzleti kiképeztetésüket Amerikában nyerték a Rothschildok ottani expoziturájánál, a Belmont cégnél, melynek alapítója, *Auguste Belmont*, egy időben az észak-amerikai Egyesült-Államok hágai követe, a cég nápolyi fiókjától került Amerikába, mint a párisi Rothschild-ház dohány-érdekeltségének képviselője. Idővel azonban hatalmas önálló vállalatná fejlesztette üzletét s legutóbb a Rothschildokkal együtt vett részt a newyorki földalatti vasut finanszírozásában.

Jeltelen sir . . .

Jeltelen sir a zsidó temetőben,
Bátyám nyugszik ott, három éve már,
A sirhant táján, szegények sorában,
Senkise lépked, senkise jár.

Pázsit nem borítja az ő siri ágát,
És nem jelöli márvány a nevét,
Valamikor be nagyon megkönyezték
A mélabus templomi énekét.

A szive telve volt zsidó dalokkal,
Lelkében zengett az ős fájdalom,
És énekelt ó, a megkönyezésig
A kis templomban minden szombaton.

Ő volt a vének jámbor büszkesége,
S ha fölcsendült elbűvölő dala,
Lelkünkbe szállt és felemelt Istenhez,
Porló őseink szent hangulata.

S egyszer elnémult szívét kidalolta,
Könyét elsírta, el, eltávozott,
Azóta a kis vágmenti templomban
Elnémultak a bus héber dalok.

S nincs, aki járjon oda imádkozni,
S az énekese rég a sirba' már,
Oda nem járnak, rá alig találják,
Csak én és néha egy vándor-madár.

Peterdi Andor.

T Á R C A.

Lulé d'Misztafiná.

(Életkép.)

Irta: Seltmann Lajos.

Folytatás.

Nem a talmud nyelve volt az, hanem a biblia tiszta, klasszikus nyelve s aki őt beszélni hallotta, rögtön észre vette, hogy ez a földkerekség legvilágosabb, legszellemesebb és legzengzetesebb nyelve. A „Hasachar“ korán elhunyt szerkesztőjén, Smolenszky Péteren kívül senkit sem tudok, aki úgy kezelte volna a héber nyelvet, mint az elátkozott doktor. Hangja magas, szinte nőies zengésű volt; ha beszélt, azt hitte az ember, hogy valami dallamot hall; dikciója tisztán, megszakítás nélkül folyt ajkáról, mintha minden szót, minden pontozatot gondosan előkészített volna; mondatai csodálatosan tömörek valának, egy fölösleges kép, egy kacér hasonlat nem zavarta folyásukat s előadásának egyszerűsége mégis művészi arányossággal tünt ki, mintha plasztikus és nem szónoki hatásra számítana.

Mikor Jékele előadta kérésünket, hogy Ibn Ezra ama rejtélyes helyének megmagyarázását óhajtanók hallani, megvárta fejét s kérdezte, hogy nincs-e valaki köztünk, aki magyarázatot adhatna? Lulé d'Misztafiná elmondta a maga magyarázatát. „Nem“, mondá az elátkozott doktor, „ezt nem érthette Ibn Ezra azokkal a szavakkal.“ — „Persze, hogy nem, jegyzé meg Mechele mosolyogva, de ez a Lulé azt hiszi, hogy a kabbala segítségével mindent meg lehet magyarázni.“ — „Nos, ki tudja, nincs-e igaza Lulének? Nem szabad kinevetnetek a kabbalát, mert az igen szép tudomány s aki *alaposan ismeri*, az csakugyan sokat megmagyarázhat a mennyben és a földön. Azonban, hogy Ibn Ezrát megértsük, nem kell az embernek kabbalistának lennie. De mondjátok csak meg, gyermekeim, szólt a „doktor“ rövid szünet után, mit akartok ti Ibn Ezra bibliai kommentárjától? Ismeritek már egyáltalában a *Bibliát*?“ — „Bizonyára“, feleltünk mind egyszerre. — „Nos, mondjátok meg hát, hogy szól az *első verse* a Szentírásnak?“ Kölcsönösen egymásra néztünk, mintha azt akartuk volna mondani, hogy ez a szegény ember csakugyan tébolyodott, mert különben nem intézne hozzánk olyan kérdést, amelyre minden hatesztendő zsidó fiu megfelelhet. De szánakozásból mégis feleltünk rá. Az első vers így szól: Berésisz boro előhim ész hasomájim veész hoórecz.“ — „Helyes, kezdetben teremté Isten az eget és a földet. De meg tudnátok-e mondani alany-e vagy állitmány, imperfectum-e vagy praesens, a hasomájim egyes-e vagy többes? Ezt véltem én.“

Némán és fülíg pirulva álltunk, mert egyikünk sem tudott erre felelni. „No, no, szólt jóakarólag az öreg, nem kell mindjárt úgy megijednetek, a ti tudatlanságtoknak nem egészen ti vagytok az okai, hanem a tanítótok. Tudom jól, hogy miképen tanítják nálunk a bibliát. Jól emlékszem, hogy mikor még iskolásfiu voltam egyszer a tanítónk fogta a Bibliát és így szólt: Gyermekek, nyissátok ki jól a fületeket, mert ezt a könyvet maga az Isten iratta, hűséges szolgálja, Mózes által. Mi rögtön közelebb huzódtunk s még figyelmesebben szegeztük tekintetünket a tanítóra. Azután fölmondatta velünk a verseket, a nélkül, hogy megmondta volna, miképen felel meg a fordítás a szövegnek. Nyelvtanról meg egyáltalán nem volt szó. Hát még micsoda magyarázatokat tartott! Hogyan kell ezt érteni, kérde a tanító, hogy Isten teremtette a világot? Hát ki más teremtette volna? Ha nem az Isten teremtette volna, akkor nem

is lenne itt, úgy mint óra nem lenne, ha a „sánta óra“ nem csinálta volna meg. És miért csinálta Isten *először* az eget és földet? Hát mivel kezdte volna? A csillagokkal? Hová akasztotta volna, mikor az ég még nem volt kiboltozva? Vagy az emberekkel? Hová állította volna őket, hiszen még nem volt meg a föld? Ezért teremtette Isten először az eget és a földet. Így oktatott engem a tanítóm s a mint látom, ti sem voltatok szerencsésebbek tanítóitok megválasztásánál.

Ismét szünetet tartott, azután újra rágyújtott pipájára és így folytatá beszédét: „Lássátok, gyermekeim, előbb kineveltétek egyik társatokat, mert mindent kabbalisztikus módon akar megfejteni s mindjárt a biblia első versénél, ha jól meg akarjuk érteni, alig nélkülözhetjük a kabbalát. Mert a kabbala igen okosan magyarázza meg, *hogyan* teremtette Isten a világot. Akarjátok, hogy megismertesselek benneteket ezzel a kabbalisztikus tannal?“ — „Igen, igen, kérjük“, feleltünk egyhangulag.

Erre fejtegette Reb Majse Ajern a kabbala alap-tanát a szefiróthról, megmondta, mi ezeknek valódi értelme, hogy illenek egybe a Ptolemäus világrendszerével meg Plátó és Pythagoras nézeteivel; beszélt továbbá a Luria fejlettebb kabbalisztikus rendszeréről és annak főeszméiről. Végül azt kérdezte: Értitek, gyermekeim? Fáradt vagyok... Ibn Ezráról majd máskor beszélünk.

Szomoruan és csüggedten hagytuk el az elátkozott doktor lakását és szóltanul mentünk el szállásunkra. Nem mertünk egymás szemébe nézni; szégyelltük magunkat egymás előtt. Hogy is ne! Egész életünket a tóra tanulmányozásának szenteltük s most elénk kerül egy ember, akit az egész világ bolondnak tart s hebizonyítja, hogy a Szentírás első versét sem bírjuk elemezni s megmagyarázni. Jékele megszakította a csendet, így szólván: „Nem kell buslakodnotok, fiuk, szívesen segíték nektek a héber nyelv tanulásában; én már gyermekkoromban megtanultam s odakölesönözhetem a szükséges könyveket is.“ — „És én, szólt Lulé, szívesen a kezetekre járok a kabbala tanulásánál; hiszen tudjátok, hogy ezt a tudományt ugyyszólván az anyatejjel szívtam magamba. De megvallom, fiuk, hogy ez az átkozott doktor engem is nagy zavarba hozott, olyan kabbalistákat említett, akiket egyáltalában nem ismerek. Vajjon nem emlegette Plátót és Pythagorast? És nem beszélt valami Philóról és Logoszáról?“ — „Persze, persze, felelt Jékele mosolyogva. A Plátó és a Pythagoras nem fordulnak elő a Zohárban, mert hiszen azok nem is voltak zsidók, hanem pogányok.“ — „Tessék, meg van, szólt Lulé, most már te is megvallod, hogy a doktor csakugyan mesüge.“ — „Nem! a világért sem! de hogy miképen kerültek a pogányok a kabbalába, azt megmagyarázom majd otthon. Azonban mindenek előtt meg kell ígérnetek fiuk, hogy ami ma köztünk történt, az titok marad.“ — „Igen, azt szentül fogadjuk.“

Ettől az órától fogva időnket nem fordítottuk kizárólag a talmudra, hanem egyéb tanulmányokra is. Különösen Mechele Pecsénájdorf olyan buzgalmat fejtett ki, hogy egészségét veszélyeztetve láttuk, nappallá tette az éjjeleket, mintha rövid idő alatt mindazt pótolni akarta volna, a mit eddig elmulasztott. Egy fölötté szomorú csemény siettette tanulmányainkat. Kolera tört ki a városban s a mi jó rabbink beszüntette előadásait s megparancsolta nekünk, hogy távozzunk a városból, míg a járvány meg nem szűnik. Lulé d'Misztafina kért bennünket, hogy menjünk az ő hazájába, ott zavartalanul tanulhatunk, amit csak akarunk. Elfogadtuk a meghívást, de mire Kreesenyeffbe értünk, megérkezett oda a fekete vendég is.

Egy nap, midőn éppen három halottat szándékoztunk kikisérni a zsidó temetőbe, Lulé d'Misztafiná igen

komoly hangon mondá: „Fiuk, kell valamit tennünk, hogy a kolerát elűzzük ebből a helységből“. Ránéztünk, mint három kérdőjel. Ő azonban zavartalanul folytatá: „Van egy szegullám (kabbalisztikus csodaszer), melylyel el lehet űzni a kolerát“. — „És mi lenne az?“ — szoltunk egyszerre. — „A dolog igen egyszerű, felelt Lulé, „összeházasítunk egy szegény ifjút egy szegény leánynyal, s ellátjuk a leányt úgy, ahogy szülei szokták, a chuppát (esküvői szertartást) azonban a temetőben kell felállítani, a sirok közt“. — Megborzadtunk mind a hárman.

— „Honnan vetted ezt Lulé?“ kérdé a csendes Jékele; „hiszen ez borzasztó babona? Mutasd meg írásban, hogy melyik kabbalisztikus könyvben olvastad?“

Persze, hogy nem mutathatta meg, mert ilyen képtelenség nem fordul elő az egész kabbalisztikus irodalomban. De az bizonyos, hogy ez a babona el van terjedve egész Galiciában és hazánk több megyéjében a zsidók közt. Honnan ered, azt nem sikerült kifürkészni, de ismétlem, hogy ez a babona tényleg él s a mi derék, jó, de fanatikus és becsvágyó Lulékat sehogy sem bírtuk lebeszélni arról a szándékáról, hogy ezt a babonát megvalósítsa. Egy tömeges temetés után felszólította az ottlevőket, hogy hazamenet álljanak meg a nagy vendéglőnél, mely nagynénjéé, a vastag Sáráé volt; valamit akar nekik mondani. Az emberek odasereglettek mindnyájan, s Lulé, aki egy nagy könyvvel a kezében, ismét olyan arcot öltött, mint egy nagy prépost, a következő beszédet mondotta:

— „Halljátok Rabbajszáj, (Uraim), halljátok amit mondok s hallgassatok rám. Rettenetes gezar (gonosz végzet) jött ránk. A kolera lekaszája a férfiakat, nőket, ifjút, öreget, egész családokat; nagy charon-af (Isten haragja) ez rajtunk. Büntetés sujt bennünket a sok awónósz (vétkünk) miatt. Cselekedjünk hát valami nagy micvet (jó tettet), talán megkönnyörl rajtunk az Isten s megparancsolja a halál angyalának, hogy rejtse hüvelybe a kardját. De mit tanácsoljak, minő micvet cselekedjete? A Hachnoszasz kallót. (Egy szegény pár összeházasítását). Hallottuk öreg emberektől, hogy régente, mikor a pestis dult, egy szegény fiatal embert összeadtak egy szegény leánynyal a temetőben. Tegyük meg most is ezt. Én szüleim nevében tíz forintot adok s a kabátra való posztót. Rabbajszaj, ki ad még rá?“

Rögtön odalépett a jámbor vastag korcsmárosné s így szolt: „Én értem s az uramért 20 forintot adok s a menyegzőre is egy akó bort“. — „És mit adsz te, Reb Szrol Chajem?“ — „Én adok tíz forintot — felelt ez és egy öl fát a háztartáshoz“. — „És te, Reb Ajern, mit adsz te?“ Az így megszólított egy éles, gunyolódó nyelvű, piperkőc semmittevő, naplopó ember volt, amellelt tudatlan, de műveltnek tartotta magát, mert rövidebb pájeszt és rövidebb kabátot viselt, mint a többiek. Ritkán hívták nevén, csak úgy mondták: „a letz“ (csufolódó). Ez most így felelt: „Adok egy pár csizmát, egy kalapot és egy taliszt a vőlegénynek“. Még nem nyilatkozott a község leggazdagabb zsidó lakósa, Reb Hersch Meilech, aki valóban nagyon vagyonos volt. Mindenki ő rá nézett most. Kissé oldalt állott, de most odalépett és megszólalt: „Rabbajszáj, én adok száz forintot és két kecskét, a feleségem pedig ad felérneműt a házaspárnak“. Jöttek azután egymásután mások és mások és mindnyájan hozzájárultak a micvehez.

Már igen szép összeget összehoztunk s még többet is összehoztunk volna; de hát ki legyen a kalle (menyasszony?) kérdé most Lulé d'Misztafiná. „Tudok én egy kallet is, szolt közbe a vastag Sára, hat év óta szolgál nálam a megboldogult Simele leánya. Tudjátok mind, hogy az apja egy talpról a Tiszába esett s belefulladt. A leány jó, szorgalmas és sajnós, napról-napra öregebb lesz“.

— „Hogy napról-napra öregebb lesz, veté közbe a „letz“ az bizonyos; de az is igaz, hogy jó és derék leány. — „Hallgass, te csufolódó“; kiáltott Reb Hersch Meilech. Rabbajszáj, én azt gondolom, hogy tegyük meg kallenak Simeles leányát. De ki legyen a choszen? (vőlegény). — „Aki ott jön egy neki való ember, mondá a korcsmárosné. Fole, a baalagoló (kocsis). Lelkemre, ez neki való legény.“

Fole, nem sejtve, hogy micsoda szerencse vár rá, gyanutlanul jött közelebb. Már odább akart menni, midőn Reb Hersch Meilech rászolt: „Gyere csak ide, Fole, valamit akarunk neked mondani. Meg akarnál-e, Fole, házasodni? — „Miért ne? felelt Fole, de hát mivel?“ És kihuzta nadrágja két üres zsebét. — „Adunk neked nedant (hozományt), olyan nagyot, hogy olyan nagyot még egy kreteniefi legény sem kapott — mondá Lulé, háromszáz forint jó pénzt, háromszáz pengő forintot, egy taliszt, egy pár csizmát, két kecskét és fát a háztartásodhoz. El fogod venni a Sifret, Simele leányát“. — „Meg vagyok elégedve“, válaszolt Fole. — „Néném, mondá most Lulé a vendéglősnének, hívd a kallet“.

A vastag Sára sietve bement, csak úgy zörgött a kulcsomója, melyet mindig az övéen hordott. Nemsokára visszajött a menyasszonynyal, akit a konyhából a fazekak mellől huzott el. A menyasszony nem volt éppen valami Vénus s a ruhája sem volt éppen kifogástalan. Amig keresztül jött az asszonynyal a hosszú pitvaron, kormos jobb kezével megérintette homlokát, melyen ott maradt a fekete vonás. — „Sifre, mondá a vendéglősné, itt van a te choszenod. Fole, a baalagoló“. — Menj oda a kalledhez, szolt Lulé, Isten segítségével ésesz chájil (derék asszony) lesz. Legyen mechapper (szerezzen engesztelést) a micve, melyet teszünk, a kile avajnajszáért (a község büneiért). — „Amen, amen“, szoltak mindannyian.

A choszen ezután odament a kallehez és így szolt: „Sifre, akarod?“ Sifre, aki eddig balkezevel kötényének egyik sarkát tartogatta, eleresztette azt és így szolt: „Fole, Isten összehozott bennünket, én nem vagyok szép, sem fiatal, de szorgalmasan dolgozom veled, hogy bechowod (becsületesen) eltartsuk magunkat. Legyen a nagy micve, amit velünk tesznek, mégin (oltalmazó) az egész nagy Mókom (helység) fölött. Itt a kezem, Fole“.

A vastag Sára sirva fakadt; de sirni kezdett több férfi is. Lulé beszaladt a szobába, kihozott egy tányért s úgy a földhöz csapta, hogy számtalan darabra tört. Ekkor mind felkiáltottak: „Mazl tov“. Sok szerencsét kívánunk.

A helységben futótüzként terjedt el az esemény hire. Az eljegyzés csütörtökön ment végbe, az esküvőt a legközelebbi keddre tüzték ki. Hogy a jegyeseket háromszor kell kihirdetni, azzal most senki sem törődött; ilyen kicsiségekkel még rendes időben sem igen törődnek Máramarosmegyében. Ez annak a rejtélynek is a megoldása, hogy mért van a hivatalos statisztikai kimutatás szerint annyi törvénytelen szülött a zsidóknál. Vadházasság igen ritkán fordul elő a zsidóknál, de az megtörténik, hogy a jegyesek nem bírják vagy nem akarják megszerezni a házassághoz szükséges okiratokat s ilyenkor egy magánházban esketik meg őket „Mózes és Izrael törvényei szerint“. Persze, ezt a házasságot nem vezethetik be az anyakönyvbe; ilyen házasságokat ezen a vidéken „csöndes házasságnak“ nevezik. Kilenc hónappal a csöndes esküvő után azonban rendszeren egy siró gyermek jön a világra, ezt már be kell írni a könyvbe, de természetesen a törvénytelenek rovatába.

A háromnegyedrészen napszámosokból, kocsisból, kézművesből álló község igen büszke volt Luléjára, aki szerinte a tudományosság netovábbja s noha egy egyszerű kovácsnak volt a fia, mégis majdnem többre becsülték,

mint a rabbijukat. Persze ez a rabbinus egészen különös ember volt.

Nagyon keveset törődött a községi ügyekkel, kora ifjúságától egész mostanáig, midőn pedig meglehetősen magas kort töltött be, semmire sem gondolt, mint a Zóhar titkaira és semmit sem csinált mást, mint hogy a kabbala összevissza bonyolódott utjait követte görnyedő elmével. Hogy időközben megházasodott, egy tucat gyermeke született, hogy a krecsenyeffi zsidók rabbijukká választották, az csak annyiban érdekelte, mintha valaki egy távoli rokonának a sorsát beszélte volna el neki. Vajjon nem sokkal érdekesebb-e a Zóharnak egyetlen nehéz, sokféleképen értelmezhető szava, mint az élet egy közönséges története? A rabbi hétköznapi kötelességérzetből „tanult”, szombaton pedig pihenésből, de min:lig „tanult.” Egyszer elmondták neki, hogy Szigeten egy zsidó kereskedő olyan vakmerő volt, hogy boltját nyitva tartotta a szent szombat napon, a rabbi nagyot nevetett és így szólt: „Milyen bárgyu ember az! Mit használ neki, ha szombaton nyitva tartja a boltot, mikor ezen a napon ugy sem szabad neki semmit eladnia.” Mikor nála tisztelegtünk, éppen azzal foglalkozott, hogy pipaszárán egy hosszú szalmaszálat huzogatott keresztül, mely meglehetősen színesen jött ki a tulsó oldalon. Csöppet sem zavartatta magát a dolgában látogatásunk által. Valóban, a krecsenyeffi rabbi ur igen érdekes ember volt. Ámde van több érdekesség is ezen az istenáldotta helyen. Aki lassan végig megy a „nagy utcán”, annak a fülét hirtelen különös, tompa, szakadatlan bugás üti meg. Ugy zug, döng az egész utca, mintha a közelben valami óriási méhkas lenne. De nemsokára látja az ember, hogy Krecsenyeffben nem foglalkoznak méhészettel. Két alaphangot különböztethet meg, egy mélyebbet és egy magasabbat. Az unisono beszélő emberek hangja ez; néha elnémul s ekkor csak egy hang hallatszik, egy nyers, rekedt hang s nemsokára egy más, mely jajgatva rikácsol vagy zokogva esedezik irgalomért. Ez a hangkeverék egy szegényes kis házikóból tör elő. Sáfala meg van repedve, a szálmateő ferdén ül rajta s mélyen lenyulik, mint egy óriási kalap a részeg törpén. Aki be mer ide lépni, azt olyan fojtó, méreggel telt levegő csapja meg, hogy önkéntelenül visszátáncorodik. Egy pillantás megmagyarázza a pokoli gőz eredetét. Két szoba van itt, melynek egyike egy nagy számú családnak lakó- és hálószobája, de konyhája is. Két kis félmeztelen gyermek hentereg a feldult ágyon, egy csecsemő sivit a bölcsőben, a tűzhelyen meg az asszony főzi az ebédet; ha orrunk után itélhetünk, éppen nem lukul-lusit. A tűzhely körül egy kecske is ténfereg két gödölyéjével, mert hiszen ő is a családhoz tartozik. A másik szobában meg 40—50 gyermek ül, helyesebben kuporog a falak mellett. Öt-tíz éves gyermekek, akik lesve-lesik melámedjuk (tanítójuk) bölcsességét. Mert ez, tisztelt uraim, a krecsenyeffi zsidó iskola.

(Folytatjuk.)

REGÉNY.

Zsidók.

(34)

Irta: Szemjon Juskevics.

Oroszból fordította: Fehér József.

(Folytatás.)

— Jó estét, Chájim! — szólt Nachman.

— Ah, Nachman, — örült meg Chájim, — mi szél fujt ide? Jó estét!

Letette a hüvelyeket az asztalra és levetette a kabátját.

— Ki gondolta volna, Goldocska, hogy Nachman vendégünk lesz? Micsoda ünnep ez? Mikor az ember egyszer egy évben megindul: meglátogatom a jó barátom, ezt gondolhatja magában: hadd legyen ma ünnep, elmegyek a barátomhoz.

— Eltalálta, — nevetett Nachman — én már ünnepelek, több mint egy hónapja.

— Ah igen, Slojme már mondta. — Leült. — Tudok a dologról. Forró még a tea, Goldocska? Dolgozz velem. Ha nem néz az ember a másvilágra, nem mindegy, dohány-munkás megy-e oda, vagy kereskedő? A föld mindenkit befogad teketória nélkül... Tán még kellemesebb ülni a gödör szélén és füstölni.

Nachman elmosolyodott, Chájim térdeit ütögette és vigan mondta:

— Maga csak mindig megmarad tréfás embernek... Becsületszavamra, nagyszerű egy ember maga és nagy örömmel dolgozom magával. Csak egy kis kövérség nem ártana meg magának. Megsoványodott, Chájim...

Goldocska észrevétlen integetett neki. Nachman megzavarodott.

— Csakugyan megsoványodott, — mormolta — de ezt csak akkor mondhatom, ha magammal hasonlítom össze. Hiszen ha maga olyan egészséges volna, mint én...

— Bizony, — szólt Chájim s letette csészéjét az asztalra és elrévedezett a szeme a szobában — megsoványodtam. Mindenki megsoványodott. Mostanság, akárkibe botlik az ember, mindig csak egyet gondol: ez is megsoványodott. Hova lett az emberek zsirja, Nachman? A fiuk azt mondják, ők tudják. Hiszi, hogy a mi gazdánk teli markában van a mi zsirunk. Nem nevet, Nachman?

— Szófia beszéd, — dörmögött Nachman.

— Ne mondja. Minden igazságban van valami hazugság, mint a lipcei lutriban is. Lehet nyerni rajta, de megcsal... De igazán, én irigyelem magát, Nachman. Egészséges fickó, magának nincs lutricédulája, amelyik majd nem nyer.

— Majd nyer még, Chájim, — vigasztalta Nachman.

— Hallod, Goldocska? Én is amondó vagyok. Akkor tiz doktort hívok, Goldocskát elküldöm falura és gömbölyű lesz megint, mint valaha. Viszek neki egy kis fiut, valami szerencsétlen asszony gyermekét és lesz majd anyja.

Elkezdett fantáziálni a nyereményről és mintha a falak is felvidultak volna — derüesebb lett a hangulat az álmoktól. Goldocska még egy kicsit tartotta magát, aztán lehunyta gyönyörűségében a szemét és úgy hallgatta a csudálatos mesét a jövő életéről.

— Igazán mondom, — erősködött Chájim, neki pirulva — felindulástól, — ez már az egyetlen, de erős reménységünk. Minden megcsal, csak a lutri nem. Olyan unalmas az élet, akár egy elátkozott éjszaka. Se gyerek, se egészség, se kenyér... Ki gondol miránk?

— Biz az ugy van, — hagyta rá Nachman, — nem törődik mivelünk egy lélek sem.

FOGAK

szájpadrólás nélkül, rágásra azonnal használhatók, 4 kor.-ért. Gyökéreltávolítás fölösleges. 10 évi jótállással 24 óra alatt készítenek, foghuzás teljesen érzéstelenítve.

Mérsékelt árak! Részletfizetésre is. Rendelés egész nap.

Dr. HEGEDÜS JAKAB

fővárosi fog-specialista

BUDAPEST, VII., Erzsébet-körút 44. szám, földszint. Régi, hasznavehetetlen fogsort átalakítok, használhatóvá teszem.

— Gazdag ember megmozdítja akár a kis ujját Chájimért? Pedig ilyen magamfajta Chájim jobban kell neki, mint ő nekem. Nem mindenben adok igazat az elvtársaknak, de ami igaz, az igaz. Ami gazdánk hintóban jár, de csak látszik, hogy hintón jár. Rajtunk jár és mi tudjuk, hogy a mi vérünk hullása, a mi munkánk utóvégre is úgy fordul, hogy a gazdáénak látszik a kocsí. Ha ő gondolna én rám, mi lenne a kocsijával? És most már kérdelem magát, mibe reménykedjek én, sorvadásos, meg az én sorvadásos feleségem, ha még derék fiuk is az elvtársak és ha az élet sorja lassan-lassan fordul is jobbra?

— Chájim, — szakította félbe Goldocska — adj Nachmannak teát!

— Adok... A lutrival meg úgy van az ember, mintha kinézegetne az ablakon és nini! ott jön éppen, akit leszek. És éjjel pénzről, fáról, gyerekről álmodik az ember...

Nevetett örömeiben és Goldocska meg Nachmann segítették neki.

— Maradjon csak és igyon teát, — folytatta Chájim — majd az éjjel dolgozom. Áttette az asztalt az ágyhoz, elrakta onnan a dohányt, elhelyezte a kis lámpát, hogy világosabb legyen és elkezdtek barátságosan beszélgetni az élet sorjáról, ismerősökről, a gyárról, Nachman tervéről és Nachman igen későn vált el tőlük.

Nachman ballagott előre a néptelen, fehér utcán, e jó lelkekkel való beszélgetés hatása alatt és örült, nem gondolva semmire. Valami nagyszerű, erős jövőre sejtelve fogta el, amitől keményen a sarkára kell állania. Gondolatai könnyedén léptek egymás nyomába, mint nagy fáradság után. Eszébe jutott Mejta, aki — tudta — lesi, várja.

— Még nem alszik, — gondolta boldogan, — örömet szerzek neki.

Mikor belépett a sötét szobába és gyufát keresgél, suttogás ütötte meg a fülét és nem ismerte meg egyszerre Mejta hangját.

— Maga az, Mejta? — kérdezte és érezte: reszket.

— Én, Nachman... Frima elment... elveszett, Szimát alig lehetett megmenteni...

— Ki mondta? — kérdezte Nachman megborzadva.

— Fejga, — suttogta Mejta. — Frima tegnap óta elveszett.

— Dina tudja?

A sötétben megtalálta Mejta kezét és önkéntelenül megszorította. Mejta nem felelt és mindketten álltak szótlanul, belesülyedve az iszonyodásba.

— Félek, — susogta hirtelen Mejta, könnyedén magához vonva Nachmant, — oh, hogy félek!

— Mitől félne, — felelt ez halkan, leülve az ágy szélére: — hisz én itt vagyok. Hisz én itt vagyok, — ismételte gépiesen, leültetve őt maga mellé.

Ujra elhallgattak, mind jobban felindulva, hogy a sötétben oly közel voltak egymáshoz. És mintha valami sugaras, gyönyörűséges sejtezett volna körülöttük és most már tovább nem maradhatna titkon, — feltárult a boldogság. Mejta hirtelen átölelte Nachmant és megrémülten susogta:

— Nem bírom tovább, Nachman; szeretem magát, szeretem! Félek, — szeretem... Ne haragudjon! Nem leszek nyűg a nyakán, dolgozni fogok, mindig dolgozom...

Nachman hallgatta, szédült a feje. Az ijedelem után a forró szavak, azok a tiszták, jóságosak, égették a lelkét és mitse felelve gyöngéden Mejtához simult, várva még a vallomásokat.

— Tavasszal tizenhat éves leszek, — suttogta. — Gyárba lépek... Dolgozni fogok, segíték magának... szeressen engem!

És mikor átadva magát elragadtatásának, Nachman odaadta neki a lelkét és csókolni kezdte. Mejta reszketve kérdezte:

— Szereti még Nyeszit? Szereti?

És ő felelt neki, rázta a fejét, átölelte és reggelig elültek egymás mellett, mikor a bágyadt világosság szét nem zavarta őket.

Megittasultak a boldogságtól.

(Folytatása következik.)

Étterem ארטה' כשר

Budapest, VII., Kazinczy-utca 51, Király-u. sarok. Izléses ételek! Kitűnő fajborok! Előfizetőknek jutányos ár! Külön szalon, lakomák alkalmára. **Kényelmes kerthelyiség** Elegáns és tiszta vendégszobák 2 koronáért és feljebb.

Schlesinger Jakab vendéglős.

Orth. kóser cukrász- és péksütemények az orth. hitközség főlvigázata mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

sütődjében és cukrászdájában □ □ □

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22.

kaphatók. Telefon 105—79. Mindennemű rendeléseket pontosan eszközünk helyben és vidékre.

Telefon 57—21.

כשר

Házhoz szállítva

≈≈ **Libazsir** ≈≈

vendéglősöknek, főzéshez és sütéshez friss és tiszta, kilója 2 kor. Vidékre 5 kilós bödönökben.

Stein Bernát baromfikereskedése

≈≈ Budapest, IX.. Ráday-utca 9. ≈≈

BUTOR

Árverésen vett régi és új, a legolcsóbbtól a legjobb minőségig. Ugyiszintén amerikai íróasztalok, mahagoni háló-, ebédlő- és úri szobák, angol bőr és szalongarnitúrák, szőnyegek, csillárok, petróleumlámpák, olajfestmények és irodai berendezések legolcsóbban beszerezhetők:

Ancsel és Társánál Dob-u. 22.

AJÁNLJUK

Polgár Sándor

orvosi műszer- és kötszer-gyárost.

Telepe: Budapest, VII., Erzsébet - körút 50.

Összes betegápolási tárgyak, kötszerek, m. kir. szab. POLGÁR-féle sérvkötők, gummiárak és valódi francia különleges-ségek stb. beszerzésére. :: :: :: ::

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve, csak a tárgy megnevezésével.

Ezen hirdetés mellékelése esetén 10% engedm.